

PISANII SÂNGEORZENE

REVISTĂ DE SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ

ANUL I, NR. 6, FEBRUARIE, 2013

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL I, NR. 6, FEBRUARIE 2013

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROĞA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: hodoflo1@yahoo.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: alexandru.daraban@yahoo.com
TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

COPERTA I: *Medalion cu Sfântul Gheorghe, patronul spiritual al localității;
Sângeorz-Băi, noaptea (foto: Alexandru Dacian Măgureanu)*
COPERTA IV: *O imagine din stațiunea Sângeorzului de altădată, vila care a fost
proprietatea lui Solomon Haliță.*

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

IN MEMORIAM

„Din nefericire, Iuda nu e doar personajul unui anume moment istoric, ci și un personaj al istoriei de după el, multiplicat peste tot, la scară planetară, în ipostaza sărutării care acoperă trădarea.

Printre noi, cei ce beneficiem de civilizație, de cultură, de progres științific, de libertate, de bunurile pământului și de harurile cerului, printre noi se instaurează, încetul cu încetul, un duh perfid care răstoarnă valorile și pervertește limbajul.

Anormalul devine normal, viciul devine virtute, minciuna devine adevăr, furtul inteligent devine profesie onorabilă, sodomia se cheamă orientare comportamentală, cuvinte nobile precum prietenie, prieten, prietenă se degradează în conotații dubioase, pervertirea tineretului se intitulează program de sanatate antiSIDA, destrămarea familiei se numește planificare familială, crimele ingineriei genetice se fac în numele vindecărilor miraculoase, prostituția se legitimează prin libertatea femeii de a face ce vrea cu propriul ei trup, proxenetismul se reclamă de meditația transcendentă, sărăcirea spiritului devine globalizare, invadarea unei țări se cheamă război preventiv, terorismul își reclamă valențe divine, înfeudarea economică se numește credit bancar, pomana politică devine act de caritate. Și multe altele.

Iuda se plimbă nestingherit prin societate, prin istoria omenirii, dar și prin creștinătate.

Isprava lui cea mai mare este aceea că, dintr-o singură Biserică, a făcut mai multe. Din mai multe a făcut o puzderie. Și continuă s-o facă, prin ceea ce îi este propriu: lăcomie, invidie, orgoliu.

Se adaptează ușor, și-a rafinat metodele. Lucrează la lumina nopții și comunică prin unde herțiene. E un iscusit importator de religie, oferind-o concurențial pe piața bunurilor de consum. Când nu lucrează pe furis, te invită la dialog frațesc. Dacă-l refuzi sau dacă te aperi, te pomenești intolerant, conservator, fundamentalist, retrograd.

Cunoaște bine Biblia, are studii universitare, vorbește câteva limbi străine. El știe că Iscarioteanul era unul din cei doisprezece care au ascultat și memorat învățătura lui Iisus. Dacă ar fi avut curăție și talent, putea să scrie o Evanghelie tot atât de bogată ca a lui Matei.

A scris-o postum, în cheia sărutării perverse. Iuda e un excelent teolog, așa cum este și patronul său din Qarantania, care Îi oferea lui Iisus citate din Scriptură.

Iuda e tot atât de zelos printre ai săi, de vreme ce instinctul dezbinării îl mobilizează peste tot, oriunde s-ar afla. Partenerul trebuie mai întâi sedus, dominat și numai după aceea nimicit. Iuda își abordează semenul cu grația cobrei care, întâlnind o viperă în junglă, o invită la un dans aerian, fascinant, amețitor, pe durata căruia își calculează cu precizie secunda mușcăturii mortale. Iuda e un maestru al crimei perfecte”.

MITROPOLITUL BARTOLOMEU, la Paștile anului 2005, fragment¹

¹ **Mitropolitul Bartolomeu, *Corupția spirituală – texte social-teologice*, ediție îngrijită de Bogdan Ivanov și Radu Preda, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, pp. 119-131.**

MITROPOLITUL BARTOLOMEU¹

RADU PREDA

cum doi ani, la 31 ianuarie 2011, pleca la Domnul marele ierarh al Clujului, Mitropolitul Bartolomeu. Motiv să reluăm, fie și pe scurt, tentativa de a răspunde la întrebarea: ce îl făcea pe ierarhul și părintele nostru atât de deosebit? Dacă există un fir roșu în viața plină de coborâri și urcușuri a vrednicului de pomenire Mitropolit Bartolomeu, atunci acesta constă în dorința de libertate. A plătit scump, cei de stânga acuzându-l de complicitate cu dreapta și cei de dreapta că ar fi de stânga. Fiind liber interior, neșantajabil, a târât după el tot timpul bolovanii calomniei și ai invidiei, reușind să nu se înece. Așa cum o înțelegea și trăia, libertatea era pentru el lupta permanentă cu strâmbătatea, compromisul și corupția. În esență, lucrarea păcatului tocmai în aceasta constă: să deformeze, să compromită și să corupă darurile lui Dumnezeu. Iată motivul pentru care cine dorește să își păstreze libertatea nu poate fi decât împotriva falsului, a flexibilității prost înțelese și a lăcomiei. În bună tradiție filocalică, dorința de a rămâne liber este și singura cale de a rămâne în Adevăr. Figura ierarhului a fost asociată poziției ferme, clare și argumentate. Era vocea prin excelență a Bisericii noastre, una a cărei lipsă este astăzi, în plină criză, dureros resimțită. Predicile sale de la Nicula, de pildă, erau lecturi social-teologice, adică încadrau mesajul duhovnicesc în orizontul contemporanilor. La cel mai mare pelerinaj ortodox din Transilvania, de Adormirea Maicii Domnului, se făcea auzit glasul Bisericii în accepțiunea nu de instituție, ci de spațiu al confruntării dintre Evanghelia lui Hristos și realitate. Un exercițiu care, cum altminteri?, doare și chiar rănește pe unii, dar îi tămăduiește și încurajează pe alții. De la corupția spirituală la poluarea minții și de la asumarea unui loc demn în Europa la defectele clasei politice – mesajele păstorului trezeau și surprindeau, arătând ce înseamnă concret asumarea spirituală a prezentului. Fără să își propună o agendă proprie, nefiind mânat de niciun interes ideologic, Mitropolitul Bartolomeu

¹ <http://www.teologia-sociala.ro/mitropolitul-bartolomeu>

rezona pur și simplu la grijile, temerile și preocupările celor din jurul său. A reușit să fie o conștiință pentru că știa să asculte.

Tipologia întrupată de el este a ierarhului deschis și ferm deopotrivă, onest, uman, ținându-și rangul cu naturalețe, liturghisind cu seriozitate, dar nu încruntat, inspirând respect, corect în decizii, fiind consecvent cu principiile, aplicând iconomia doar spre îndreptare, iar nu din complicitate sau comoditate, acordând mereu încă o șansă, înconjurat în bună parte de colaboratori având propriile lor opinii, iar nu doar de lingăi, capabil să își recunoască greșelile și, în limitele posibilului, să le corecteze, generos, delimitându-se de lichelism, mai ales de cel practicat în Biserică, reticent la orice tentativă de anexare politică, înzestrat cu viziune, curios, în stare să învețe din mers, la 80 de ani, inclusiv cum se scrie la calculator și cum se trimite un email. Departe de a fi fost sau de a se fi considerat pe sine perfect, Mitropolitul Bartolomeu nu a renunțat pe durata unei vieți lungi și spectaculoase să ajungă cât mai aproape de idealul prietenilor lui Dumnezeu. De unde și dorința lui, simplu formulată, de a fi *înăuntru*, în Casa Tatălui, fie și lipit de zid.

Un slujitor al Bisericii care își pune permanent problema propriei mântuiri, nu are cum să nu vegheze la curățenia aerului spiritual pe care semenii lui îl respiră, nu are cum să nu denunțe impostorii, pe falșii profeți, pe cei aflați vremelnic și nevrednic în fruntea comunității civile sau de credință deopotrivă. Această luciditate, dublată de arta cuvântului bine și corect scris sau rostit, îl face pe Mitropolitul Bartolomeu un posibil model. Mai ales pentru tineri. Nu este deloc întâmplător că Fundația pe care a inițiat-o și care îi poartă numele se dedică elevilor și studenților merituoși, dar lipsiți de resurse. Iată un alt fel de a construi catedrale. Din suflete.

Dumnezeu să îl pomenească întru Împărăția Sa!

ESEU

**„Dacă m-aș opri la toți câinii care mă latră, nu
aș mai ajunge acolo unde îmi doresc...”**

IRINA BINDER

CÂINII LATRĂ, URSUL TRECE!

IRINA BINDER

Eu am defilat niciodată cu principii morale care nu mă definesc. Nu am susținut niciodată că sunt un om fără defecte și fără greșeli, din contră, le-am spus în gura mare și mi le-am asumat cu responsabilitate. M-am descris cu sinceritate, m-am ridiculizat și mi-am făcut autocritica foarte dur. Pentru că sunt o persoană foarte sinceră cu mine și foarte conștientă de calitățile și de defectele mele.

Nu îmi ascund greșelile sub preș, ca să par perfectă, așa cum fac unii.

Cu toate acestea, nimeni, dar absolut nimeni nu mă poate acuza că i-am făcut vreun rău vreodată! Nimeni nu poate veni să spună că îi datorez ceva mai mult decât respectul, pentru că am avut grijă să trăiesc astfel încât să nu rămân datoare nimanui, să nu poată veni nicio persoană să spună: „ți-am dat” sau „te-am ajutat”. Singurul „rău” de care mă pot acuza unii este faptul că m-am îndepărtat de ei sau că i-am abandonat. Am ales așa pentru că nu vreau prietenii închipuite, nici oameni care nu sunt demni de sufletul meu. Iar pentru asta, unii mă urăsc. Nu au decât! Nu sunt obligată să aleg și să trăiesc viața după placul altora.

Dar se mai trezesc câte unii, care nu încap de mine și care trăiesc cu impresia că au vreun drept să îmi judece mie viața și alegerile... Și fac asta fără că măcar să mă cunoască, fac asta cunoscându-mă doar în urma unor zvonuri și a unor născociri ale acelor care mă urăsc...

De aceea, pe cei care s-au mulțumit să mă vadă prin ochii altora, i-am lăsat să trăiască în eroarea în care au fost atrași și i-am lăsat să mă judece greșit. Am preferat să fiu „aia care...” și mi-am văzut de drum... pentru că unii nu merită să faci niciun efort ca să le deschizi ochii. Eu cred că aceia care nu sunt capabili să vadă lucrurile obiectiv și care se mulțumesc cu imaginea pe care le-o vând alții, merită să fie tratați la fel de superficial și merită ignorați.

Nu, nimeni nu are dreptul să mă judece și puțin îmi pasă de ăia care se adună pe la colțuri și care găsesc satisfacția bolnavă de a mă vorbi de rău!

Nu știu ce-i face să creadă că au dreptul să discute viețile altora și ce-i face să creadă că ei sunt fără de greșală și fără de pată, încât își permit cu atâta nerușinare să judece alți

oameni... Faptul că ei defilează cu o moralitate închipuită, nu înseamnă că sunt morali... ci doar ipocriți. Pentru că un om cu etică și cu moralitate, nu decade bârfind și judecând alți oameni.

Este viața mea, sunt alegerile mele și nu voi cere nicodată aprobări pentru felul în care trăiesc. Iar dacă am făcut și greșeli în viață, dacă s-a întâmplat și să nu fiu omul perfect care își închipuie unii că ar trebui să fiu, asta este tot treaba mea, eu sunt cea care plătesc pentru greșelile mele, nu alții. Pot trăi foarte bine și dacă nu sunt plăcută și aprobată de toți. Dar i-aș sfătui pe ăia care mă judecă, să ridice preșul sub care și-au ascuns greșelile... și să șteargă puțin poleiala de pe oglinda în care se privesc...

Faptul că unii mă bârfesc și mă judecă nu mă deranjează... poate ar trebui doar să mă întristeze, conștientă că sunt niște triști, care nu au altceva mai bun de făcut, niște oameni fără preocupări frumoase...

Dar, nu îmi pasă!

Câinii lătră, ursul trece!¹

¹ <http://www.irinab.com/2013/01/cainii-latra-ursul-trece>.

Cine a fost Hebe?

În mitologia greaca, Hebe era zeița tinereții, fiica lui Zeus și a Herei ce servea zeilor la ospete nectar în cupe de aur. După ce Hercule a ajuns în Olimp, Hera a devenit soția lui.

În anul 1770 Sangeorz-Bai figureaza pe harta imperiului Austro-Ungar, ca o „localitate cu ape minerale”. În anul 1860 apele de aici puteau fi folosite atât pentru băut cât și pentru scăldat, încălzirea apei efectuându-se cu pietre încinse sau cu bucăți de fier înroșit aruncate în vanele cu apă minerală. După o vreme comuna Sângeorz se împrumuta de la Fondul Grăniceresc din Năsăud cu 4000 de florini, pentru achiziționarea unui cazan cu aburi. Exista o „scăldătoare” din lemn, cu 8 cabine pentru băile calde și un bazin cu apă minerală rece. Între cabine erau „2 despărțăminte”, unele pentru femei și altele pentru bărbați. În 1880, societatea pe acțiuni „Hebe” ia în arendă apele minerale de la comună, pe o perioadă de 30 de ani. Pe atunci existau doar 5 izvoare, cu debit mare, se exportau între 15-30.000 litri de apă îmbuteliată pe an.

BĂILE DE LA ST. GIORGIU

IOSIF ROMAN

Omul ocupat cu afaceri intelectuale, după o lucrare intensivă de un an dorește recreere, nu numai că o dorește, ci aceasta o prescriu regulile sanitare, după muncă, repaus. Nu parada de voiajuri, ci rațiunea de a îngriji de sănătate, în stil vulgar, „de a cârpi sacul vieții”, adică corpul fragil, această vedere igienică mi-a dat și mie impulsul ca în 11 august a anului curent să plec la băile de la St. Giorgiul Român; cam târziu, dar mergi când poți, căci „mieux tarde que jamais”.

Plecând de la Oradea cam pe la ora 3 dimineața, la 7 am sosit la Cluj, de aici, la ora 8, am plecat mai departe pe frumoasa și încântătoarea vale a Someșului până la Bistrița, capitala comitatului Bistrița-Năsăud, oarecând district autonom. La Bistrița am sosit la ora 12 unde se termină rețeaua căii ferate.

În această călătorie am atins Gherla, oraș armenesc, din care, peste toate edificiile, se înalță biserica armeană în care, fiind odată, am văzut ritul latin îmbinat cu cel oriental, adică în biserică și strană, în care se cântă după glasurile orientale, și organe cu cânturi după ritul latin. În capătul orașului de către Cluj, se văd multele cazarme și edificii de honvezi, iar în celălalt, penitenciarul (temnițele statului), va să zică, armenii au de toate ce le trebuie. De aici am trecut pe lângă Dej, cu situațiunea pitorească între Someș și dealuri. Urmează, apoi, Reteagul și Becleanul ca stațiuni mai principale, până la Bistrița, fiind zi de duminică, pe toată linia am văzut cu plăcere poporul românesc în costumul său național.

Bistrița este un oraș vechi, ca toate orașele săsești, în care au loc eminent bisericile monumentale evanghelice, aici mai toate firmele și inscripțiunile sunt germane, cu excepția avocaților români, limba de comunicare între sași, români și unguri este limba română, ba și dregătorii publici care nu știu limba germană, vorbesc cu sașii românește, căci sasul nu știe ungurește. Orașul e destul de regulat și curățel, are mai multe străzi drepte, case cu etaj, are și un parc în dezvoltare continuă, sub poala unei păduri ridicate, spre miazăzi-răsărit.

De la Bistrița am plecat cu birja prin o comună mare sîsească, dar locuită și de români, „Iad”, de unde urcând și coborând pe căile serpentine romantice ale unui deal mare, am ajuns

la Ilva-Mică, comună curat română, deja pe teritoriul așa numit grăniceresc, de unde în jumătate de oră am intrat în St. Giorgiul Român, situat între dealuri și munți. De la Bistrița până la St. Giorgiu este șosea bună care o parcurgi în 4 ore, birjarului îi plătești 6 fl., de la Oradea până la Bistrița, pe calea ferată, am plătit 7 fl. 20 cr.

St. Giorgiul este o comună curat română, cu 3.000 locuitori și un teritoriu extins, căci fiind comună liberă grănicerească, n-a avut în spate domni de pământ care să-i foarfece holdele, fânațele, pășunile și pădurile. În comună este poștă, farmacie, notariat, jandarmerie, telegraful lipsește, deși o localitate de băi ar avea mare trebuință de el, popor curat, case de brad curate, stare materială bună, biserică frumoasă de piatră și școală confesională română, femeile și fetele poartă catrințe (oprege) roșii, țesute de ele, pe care le numesc „pânzătură” – dimineața le vezi ieșind la deal, la câmp, unde adună fânul și ajută bărbaților la economia de câmp, - dar pururea cu furca în mână, torcând în continuu, toate cu străituțe la umăr, - iară nevestele duc la umăr leagănul ușor de brad, cu băiețelul, drag odor al mamei.

Foto: Maxim Dumitraș

Baia este situată în extremitatea nord-vestică a satului, pe o colină de stânci, sură, în culoarea granitului; fântâna principală, și toate celelalte surse, patru la număr, curg de sub aceste stânci; această colină este împresurată de un perete de piatră, semnul proprietăților băilor; după valea acesteia se înalță un cerc de deal destul de mare, dar cultivat, având holde, fânațe, împreună cu pășuni și pădurici, iară dincolo de acest deal se ridică o altă verigă de munte, cu brazi seculari. Din aceste cititorul poate să vadă că situațiunea băii e frumoasă, romantică, cu aer curat și sănătos. Peste colina de stânci sunt cărări cruciș-curmeziș, pentru preumblarea publicului, în partea nordică plantație de brazi, plop, paltini și alte soiuri de arbori; luând întregul teritoriu al băilor, plantația și umbra e puțină.

Apele tuturor surselor sunt reci, din care, pe canale de scânduri se transportă în bazine reci, a căror apă este între 8-11 grade după căldura aerului, cabine cam puține pentru băi calde, sunr cam la 40. Cura băutului apei la izvoare începe la ora 6 dimineața și durează până la ora 8, lângă muzica țigănească de la Bistrița; scăldatul între 10-12, după amiezi muzica de la 6 la 8, când începe preumblarea publicului, care este românesc, și o minoritate jidană pentru care sunt două bazine reci „coșer”.

Băile Sângeorzului din vechime

Foto: D. Cordoș

Baia este proprietatea comunei, exarendată pe 30 de ani unei societăți pe acțiuni numită „Hebe”. Apa se transportă în sticle sigilate sub această firmă și se bea de comun și la masă și cu vin. Societatea pe la anii 1880-1881 a edificat un hotel cu etaj, având la 40 de camere și un reflector corespunzător în care se fac baluri și seri dansante pentru publicul tânăr. Hotelierul, în anul acesta, era un ungur, care-și adusese și un turtar; mai bine să fi adus un bucătar bun căci „culina” condusă de soția lui lasă mult de dorit, precum și aranjamentul întreg al hotelului.

D-l maior Luchi, directorul băilor, își dă toată silința pentru îmbunătățiri, dar când te lupți cu sărăcia faci cât poți căci acționarii, mai toți români, timp de 12 ani n-au primit niciun crucer dividendă după capitalul alocat. Mai sunt două restaurante, unul al lui Ionică Bob, care fiind în proprietatea sa, e permanent în St. Giorgiu, iar al doilea Geog Socaci. Dacă acești trei hotelieri ar face o societate pentru „liferarea” sau promovarea cărnurilor bune de vite îngrășate, oaspeți dedați cu confortul băilor străine, ar fi mai mulțumiți cu menajul. Vinuri bune igienice nu găsești, deși Ardealul este patria vinurilor bune, având încă vii nedevastate de filoxeră.

Este în prospect clădirea unei căi ferate, pentru exploatarea pădurilor, de la Beclean, pe la Năsăud, până la Ilva-Mică; în acest caz băile St. Giorgiului ar fi numai o jumătate de oră depărtare de calea ferată și s-ar începe o eră nouă pentru ele.

Traiul de zi și camerele de locuit, amăsurat primitivității locului, sunt destul de ieftine. Sunt în loc doi medici: d-l Filipan, medic de băi, și d-l Monda, medic comunal, ca stabil în vila sa proprie, aceasta și vila d-lui Larionesi sunt zidirile cele mai elegante în St. Giorgiu.

Oaspeții au fost mai cu seamă din România, Ardeal și Bucovina, mai mulți români, deci și muzica a trebuit să fie așa, jurnale românești, ungurești și nemțești; românul se poate simți bine la aceste băi.

Am de a aminti că tineretul poporului din St. Giorgiu, în duminici și sărbători, joacă dansuri naționale în largul străzii; în anii din urmă a învățat de la d-l Utalea, practicant de avocat în Bistrița, „Călușerul” și alte jocuri române care, deja, s-au generalizat între tinerime, publicul de la băi iese la ei și-i privește cu drag, tinerii făcându-și costum anume pentru jocurile călușerești, aceasta e o dovadă că aceste jocuri vor fi păstrate ca datină națională.

Toate ca toate, dar apele St. Giorgiului sunt foarte bune, folositoare și vindecătoare, țin locul între apele Carlsbadului și a Marienbadului, cine voiește să se informeze mai de aproape despre conținutul și analiza lor să citească broșura editată de d-l Leo Mureșan, medic de la Caransebeș, intitulată „Apele minerale ale St. Giorgiului Român”, cu două tabele comparative: I-a a apelor minerale din Transilvania, și a II-a, a apelor minerale mai cunoscute în Europa, din care iese în evidență că suma substanțelor fixe la 10.000 părți de apă apele St. Giorgiului sunt superioare tuturor băilor indicate în tabele.

Se înțelege, că fiind în St. Giorgiu, n-am putut întrelăsa să nu văd locurile istorice ale I-lui regiment de margine (graniță) românesc din districtul Năsăudului. Am plecat într-o societate plăcută cu două trăsuri la Rodna-Veche, unde am făcut o vizită octogenarului domn Porcius, membru al Academiei Române, o columnă vie ce poartă intipărirea istorică a districtului, oarecând românesc. I-am dorit să nu-l sloboadă Domnul până nu va vedea cu ochii săi mântuirea neamului. Pe demnul și meritul paroh, d-l Domide, nu l-am putut saluta căci, precum ne este cunoscut, era la închisoarea de la Vaț cu procesul Memorandului, de aici scapă numai zilele aceste, îi dorim să fie verde ca bradul.

În Rodna-Veche, pentru că există comunitate religioasă catolică și mai mulți evrei, statul a înființat o școală de stat, credem că românii având școala lor se vor feri de ea.

Pe frontispiciul bisericii românești am citit următoarea inscripțiune: „Această biserică este zidită din ruinele bisericii dărmate de hoardele mongolice în anul 1241”, peretele fruntarului bisericii ruinate mai stă acuma la înălțime cam de 15-20 metri ca martorele unui timp vechi de 654 de ani. Tătarii au atacat chiar în Joia Mare a anului mai sus amintit pe rodneni, în care zi s-au retras, simulând că sunt bătuți; locuitorii crezând că sunt scăpați, în ziua de Paști erau toți adunați la biserică, când tătarii s-au năpustit asupra lor cu toată puterea, au măcelărit 30.000 de oameni, și apoi orașul l-au dărmat literalmente; acuma are populațiune de 4.000 suflete, majoritate absolut română.

De la Rodna am plecat la Valea Vinului, atât aici cât și la Dombat, între Maieru și Rodna, a ridicat stabilimente de băi cu culori, inscripțiuni și steaguri ungurești, fiind Valea Vinului botezată „Borberek”, iar restaurantul de „E.M.K.E. szaloda”. De-a lungul acestei văi romantice locuiesc mineri din toate populațiunile, care până în timpurile mai noi, se romanizau cu familii cu tot. Acuma li s-a zidit școală elementară de stat, și băieților școlari nu li e permis a vorbi altă limbă decât cea maghiară. Taote aceste spoieli din afară, și încercări zadarnice, care trecând banii, vor trece și ele și vor fi spălate de ploile vremurilor viitoare. Am vizitat topitoarea, șteampurile mineralelor care conțin aramă și mai mult plumb.

Va fi interesant a ști că Valea Vinului și teritoriile până la marginea Bucovinei acuma sunt proprietatea familiei Kemeny care intentase proces de trei milioane florini în contra grănicerilor și în urmă s-au împăcat cu 315.000 fl., în prețul cărora a primit teritoriile amintite; decurgerea procesului și a împăcării, pe acele vremuri, au fost „ventilare” prin jurnalele române.

După această excursie, la săptămâna, am mers la Năsăud, prin Ilva-Mică, Feldru și Rebrîșoara, atingând marginea satului botezat de Iosif al II-lea, Nepos, numele-i original Vărarea (Salva, Romuli, Parva, Nepos). Am amintit această comună și din acel incident că guvernul a înființat aici o școală de stat, a plătit 4 ani consecutiv pe învățător, dar sub durata acestui timp n-a putut prinde niciun pui de românaș la școala lor, în urmă a vândut zidirile comunei care acuma le folosește de primărie.

De la St. Giorgiu până la Năsăud, șosea foarte bună care o parcurgi în două ore și jumătate. Năsăudul, afară de gimnaziu și biserica română, este tot cel vechi, cu zidirile sale învechite de pe timpurile serviciului militar de graniță. Gimnaziul român, cu inscripțiune ungurească, este un edificiu măreț, cu etaj și în stil modern, are o curte largă îngrădită cu grilaj de fier; directorul gimnaziului, d-l Ciocan, a avut cordialitatea a ne deschide toate despărțămintele și încăperile gimnaziale, a ne conduce și a ni le arăta, muzeele, sălile, localul de gimnastică, clasele, etc., toate după cerințele învățaturii moderne, în care domnește curățe-

nia și ordinea cea mai frumoasă, în interior toate inscripțiunile pentru indicarea localităților sunt în limba română. Școlarii acestui gimnaziu au fost în anul trecut 262, din care 5 germani, ceilalți toți români.

Gimnaziul este zidit din fondurile grănicerești, de aici, l-a botezat guvernul gimnaziu fundațional și românesc, totuși îi dorim un „vivat et prosperat”.

Biserica română greco-catolică, încă este un edificiu nou și frumos cu două turnuri și fațada spre piață, având un prospect impozant, interiorul, spațios și înzestrat după cerințele cultului oriental.

Precum am observat, nu numai în Năsăud, ci în întreg districtul de odinioară, cimentul român a început a cădea de pe pereții societății românești și meșterii nu se gândesc la reparații. Străinismul și jidovinimea îi năpădește, mergând treburile așa, se pune întrebarea de sine: „ce se va alege din Romuli, Parva, Nepos?”

În 1 septembrie eram ultimul oaspete la St. Giorgiu, deci plecai spre Bistrița, era duminică, și simpaticul coleg d-l I. Tripon mă duse la biserica română, să ascult corul nou înființat din inteligență, industriași și țărani, care-și țineau proba, am fost surprins de rezultat. Bistrița are peste 10.000 locuitori sași, între care 3.000 români, aceștia având o bisericuță de lemn afară de oraș, după multele osteneli și mari jertfe, au reușit să cumpere biserica și <anexele> sale de la ordinul călugăresc al minoriților situat mai la mijlocul orașului; interiorul bisericii s-a aranjat după ritul oriental și era să se întâmple sfințirea bisericii în 8 septembrie, dar P.S.S. episcopul Gherlei n-a împlinit dorința poporenilor să săvârșească actul sfințirii, iar bistrițenii voind să se afirme înaintea străinilor, cu ritul și credința lor, nu fac sfințire fără de episcop și actul sfințirii s-a amânat pe timp nedeterminat (Se va face mâine la 29 septembrie, redacția).

Distanța de la Gherla la Bistrița, pe calea ferată, este de două ore, iar de la Bistrița la Oradea Mare m-am întors în 10 ore¹.

¹ *Familia*, anul XXXI, nr. 38, Oradea Mare, 17/29 septembrie 1895, pp. 452-454.

“Păunițe” din Sângeorzul de demult

Foto: Maxim Dumitraș

TRADIȚII

Foto: Maxim Dumitraș

DOINE ȘI HORE POPORALE

- De pe Valea Someșului din Transilvania

SILVIU SOHORCA

Pesta 28 noemvre. (10 decemvre.)
Va ești dominec'a. | Redact. : strad'a arborelui verde nr. 40.

Nr. 48.

Anulu VII, — 1871.
Pretialu pe anu 10 fl., pentru Roman'a 2 galbeni.

Cântă cucu-n vârf de nuc
Vine-mi dorul să mă duc
Duce-m-aș, dar nu mă-ndur
Să mă duc numai singur.

După nor vine senin
După dragoste suspin
Amar mi-e căci suspin
Lacrimile vale-mi vin
Lacrimile vale-mi varsă
Inimuța mea e arșă
Săraci ochi nevinovați
Someș de lacrimi vărsați
Voi sunteți fără dreptate

Căci iubiți un dor departe
Voi sunteți acum de vină
Căci iubiți fată străină
Sărace voinic frumos
Frumos și norocos
Mai bine să fi pierit
Când cu dorul te-ai tâlnit
Ziua umbli de dor beat
Iară când te culci în pat

Nici poți să te-odihnești
Toată noaptea te izbești
Dorurile din cinci sate
Toate îs la mine-n spate
Nu-mi dau pace nici să dorm
Mă scol iară fără somn
Dar apoi cum suspinez
Hai dorule și mă vezi
De-ai avea simțuri de piatră

Înc-ai suspina odată
Câți preoți binesfințiți
Și călugări preacinstiți
Cu toții vin să-mi citească
Nu pot să mă lecuiesc
Câte muieri vrăjitoare
Și babe descântătoare
Toate vin ca să-mi descânte
Dar doru-i ca mai înainte!

Foto: Maxim Dumitraș

DATINI ȘI OBICEIURI DIN SÂNGEORZ-BĂI

IUSTIN SOHORCA

CUNUNA

Când din diferite pricini o gospodărie individuală era întârziere cu seceratul și când se avea în vedere ca lucrarea aceasta să se efectueze în o singură zi, proprietarul holdei, pe lângă alte mijloace de recuperare a timpului pierdut, recurgea la un fel de „clacă” de fete, numită „cunună”, care însă era retribuită (plătită cu bani) și urmată de o „cină” și de o mică petrecere cu joc.

Cu vreo câteva zile înaintea celei hotărâte pentru secerat, gospodina casei căuta pe la rudenii, vecini și prietene 10-15 fete, pe care le angaja ca secerătoare, dându-le chiar și un mic „aron” (arvună, avans) asupra plății convenite.

Unele fete refuzau plata în bani, ele fiind mai bucuroase a lucra cu „împrumut”.

Mica afacere fiind încheiată, se stabilea ziua seceratului, care trebuia să fie sâmbătă (cea mai apropiată) sau altă zi premergătoare unei sărbători.

Atunci, în zori de zi, toate fetele erau pe teren „în holdă”, îmbrăcate cu „chitoanele” (sumane), însoțite de proprietar și de alți membri ai familiei sale.

Fetele lepădând chitoanele, începeau seceratul și legatul snopilor pe care îi așezau „în picioare”. Seceratul decurgea în voie bună, în cântece, în glume și pe „întrecute”.

Proprietarul se îngrijea de parii necesari la „pusul clăilor”, iar ceilalți însoțitori adunau și cărau snopii la locurile corespunzătoare.

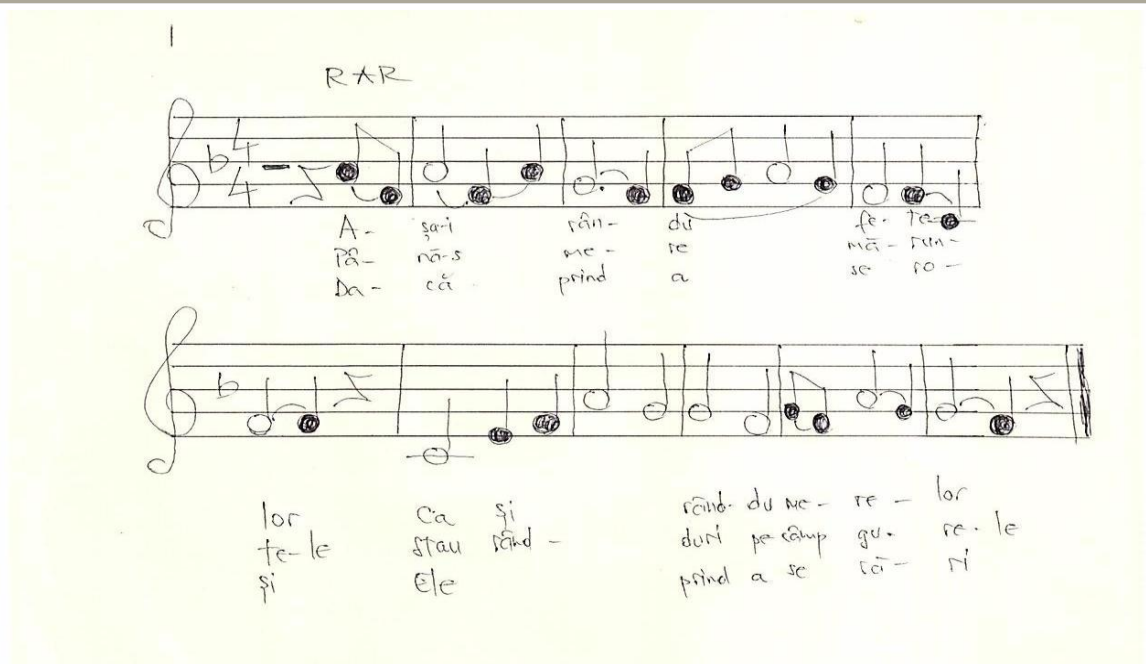
Cam la orele 8-9 dimineața se servea „prânzul”, la amiază „gustarea”, la „vecernie” (4-5 după amiază) „ojina”, cina se da acasă. La prânz și la ojină erau popasuri scurte, la amiază însă era o recreație mai lungă.

În popasuri fetele, prin bună înțelegere și cu atenția cuvenită, desemnau fata care va „duce” pe cap cununa de la holdă până acasă.

Decumva proprietarul are fecior holtei, purtătoarea cununei va fi „drăguța” lui, în caz contrar a altă fată, în tot cazul cea mai frumoasă și mai voinică.

După popasul de la ojină, 3-4 fete alegeau cele mai frumoase spice din care împleteau o cunună groasă și masivă, cu un diametru de circa 60 cm. (în caz când holda nu era de grâu, cununa era din bună vreme împrumutată din sat și acum refăcută și reparată).

Pe înserat, fetele având la mijlocul coloanei pe purtătoarea cununei, îmbrăcate iarăși cu chitoanele, plecau către casa gospodarului, intonând (sau mai bine-zis încercând să intoneze) următoarea cântare, specifică cununei:

Textul este următorul:

„Așa-i rându fetelor
Ca și rându merelor
Până-s mere mătușele
Stau rânduri pe crângurele
Dacă prind a se roși
Ele prin a se rări”

Noi intrăm cântând în sat
Tăți ficiorii s-o culcat
Sculați ficiori și viniți

Cununa să ni-o stropiți
Că noi de când am plecat
Cununa ni s-o uscat
Că noi de când am pornit
Cununa s-o veștejit.
Ieșiți ficiori cu râu
Că ni se uscă grâu
Ieșiți ficiori cu apa
Că se uscă cununa”

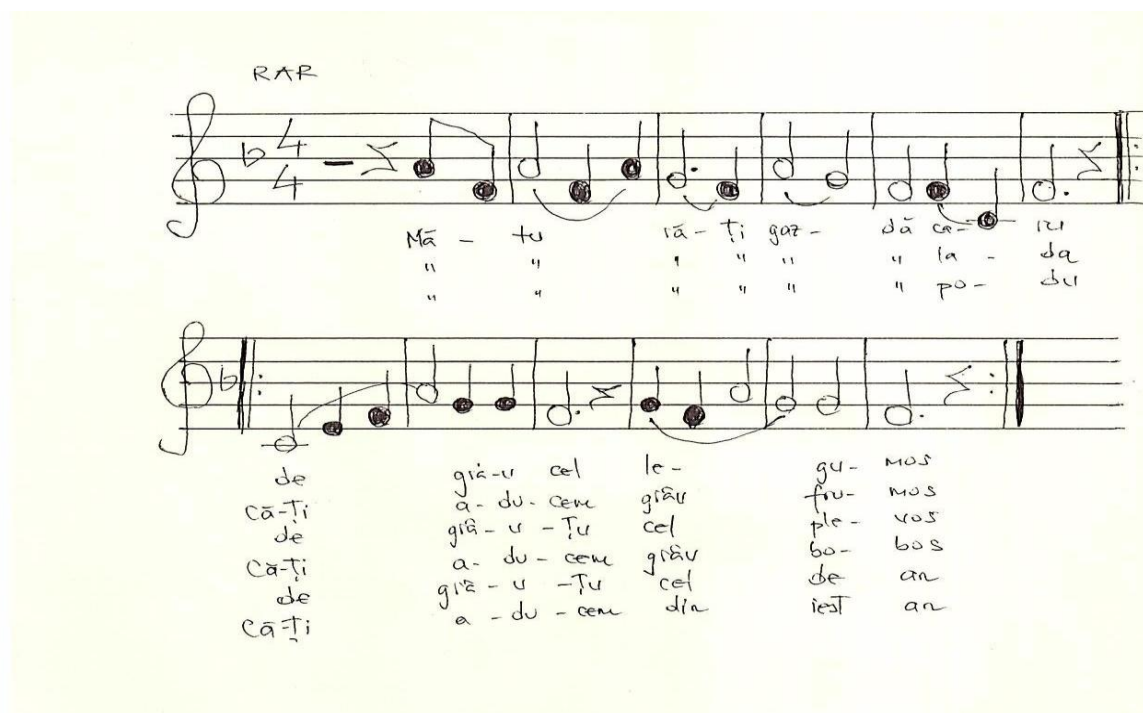
În drumul lor erau întâmpinate, aproape din toate curțile cu fel de fel de vase pline de apă, care era aruncată asupra coloanei, îndeosebi asupra cununei. Pentru ca cununa să nu se îmbibe cu prea multă apă și ca să nu se îngreuneze, fata purtătoare, sprijinită de cele din dreapta și din stânga ei, se învârtea ca o sfârlează, astfel ca prin mișcarea centrifugală, puțină apă străbătea în cunună.

Din acestor atacuri cu valuri de apă, cântecul era întrerupt, iar coloana era risipită în chiote și haz. Cu mare greu coloana se refăcea, înaintarea și cântecul se reîncepea, pentru ca din nou să se repete scenele de mai sus. Astfel răzbeau biete fete, pline de frig și de apă până în curtea casei gospodarului.

Aici înfruntau cel din urmă și cel mai vehement atac de apă, dat de unii membrii ai familiei și de de vecini.

De aici coloana se prefăcea într-un șir și una după alta, având pe purtătoarea cununei în mijloc, intrau în casă și mână, înconjurau masa de trei ori, de la dreapta spre stânga, intonând cântecul cununii, însoțit de următorul text:

„Mătură-ți gazdă podu
De grâuțu cel de an
Că-ți aducem din iest an.
Mătură-ți gazdă coșu
De grâu cel legumos
Că-ți aducem grâu frumos
Mătură-ți gazdă lada
De grâuțu cel plevos
Că-ți aducem grâu bobos”

După terminarea înconjurului și al cântării, fetele se opreau în așa fel ca purtătoarea cununei să fie tocmai la mijloc, după masă, iar fata din fruntea șirului rostea următoarea orăție:

„Bună seara gazdă mare!
N-ai ieșit cu plosca afară
Înaintea cununii
Te-ai temut că n-om veni
Mai de mult am fi venit
Da ne-o fost grâu-ncâlcit

Și drumu s-o pcisocit
Și cu apă ne-o stropit
Mai de mult am fi plecat
Da ne-o fost grâu călcat
Și drumu s-o pcisocat
Și cu apă ne-o udat”

„Duneavoastră așa v-ați lăudat
C-aveți curți mândre de piatră
Bate-și Frâncii caii-și bată
Și-nlontru să nu străbată
Noi cu Frâncii ne-am bătut
Și în lontru-am străbătut
Noi cu Frâncii ne-am luptat
Și în lontru-am intrat”

„Dumnevoastră așa v-ați lăudat
C-aveți un voinic tânăr și frumos
Scrisă-i fața lui Cristos
Da voinicu nu-i acasă
Că grâu roș i-ați măsurat
Și la moară l-ați mânat
Da moraru n-o fost acasă
Numa morărița
Meșterița
O dat cioc-poc
Și-o vinit moara la loc
Și-o turnat grâu roș
În coș
Din coș a căzut o piatră
Din piatră în covată
Tot trei tărățe ș-o fărină
Pân-o fost dăsaga plină
De acolo l-o luat
Și l-o dus acasă
Și l-o dat la o jupâneasă
Să o cearnă printr-o sită deasă
De mătasă
De la Țărigrad aleasă
Să facă trei colaci mândri și frumoși
Scrisă-i fata lui Cristos

Unu vouă

Și doi nouă

Unu mie pentru minciună
Unu la fată pentru cunună.
Colacu vost îl rupeți în două
Și jumătate ni-l dați nouă”

„Ficioru care a lua cununa
Să fie drept ca lumina
Nu ni-l dați de la ușă
Să fie cu gușă
Nici de la pat
Să fie colțat
Nici de la foc
Să fie cionog
Ni-l dați de la masă
Că ni-i fetița aleasă”

„Hai voinice și ne-o ia
Că cununa îi cam grea
Și copila-i tinerea
Și n-o mai poate ținea
Vină-ncet și legănat
Ș-o sărută desmerdat
Vină-ncet și cătinel
Ș-o sărută subțirel
Ș-o sărută cam domnește
Că de buze nu poștește”

„Cununiță fluturată
Trebuie-u-ai adăpată
Cu apă dintr-un părau
Cu vin de la făgădău
Cu apă din fântiniță
Cu vin de la crâșmăriță
Să-nchinăm tăți împreună
Pentru frumoasa noastră cunună”

Dacă în familie era fecior holtei, acesta se apropia, oprindu-se față-n față cu purtătoarea cununei, pe care sărutând-o pe frunte, îi lua cununa de pe cap. Cununa era scuturată de apă și așezată în mijlocul mesei, de unde era ridicată de gospodina casei, mulțumind fetelor de lucrul isprăvit.

Fetele plecau la casele lor, pentru a se primeni.

În timpul acesta se aranja masa pentru cină și sosea taraful de lăutari, care prin diferite cântece vesele executate pe stradă, anunța tineretul de petrecerea cu joc, ce va să fie.

Nu după multă vreme, fetele reveneau și după ce erau prezente toate, ocupau locuri la masă, unde gospodarul le cinstea câte 2-3 păhărele de rachiu. Cel dintâi pahar îl închină purtătoarea cununei, care îi răspundea cu următoarea orăție:

„Să trăiești gazdă găzdiță	Căsenii l-o adunat
Eu îți închin o copiliță	Dintr-un spic
Eu îți închin cu aiest pahar	Iasă-un otic
Dumnezeu cu mare dar	Dintr-o mână
Cel ce înflorește florile	O mierză plină
Și pornește morile	Fii gazdă cu voie bună
Uscă fânul cu soare	Pe asta mândră de cunună
Coace grâul cu răcoare	Să fii gazdă veseloasă
Viață bună dumnitale.	P-asta cunună frumoasă”
Noi grâul l-am secerat	

Urma servirea mâncărilor, din care, cam cu sfială, fetele mâncau, în sunetul cântărilor executate de lăutari.

Respectând buna cuviință, feciorii adunați așteptau afară terminarea cinei.

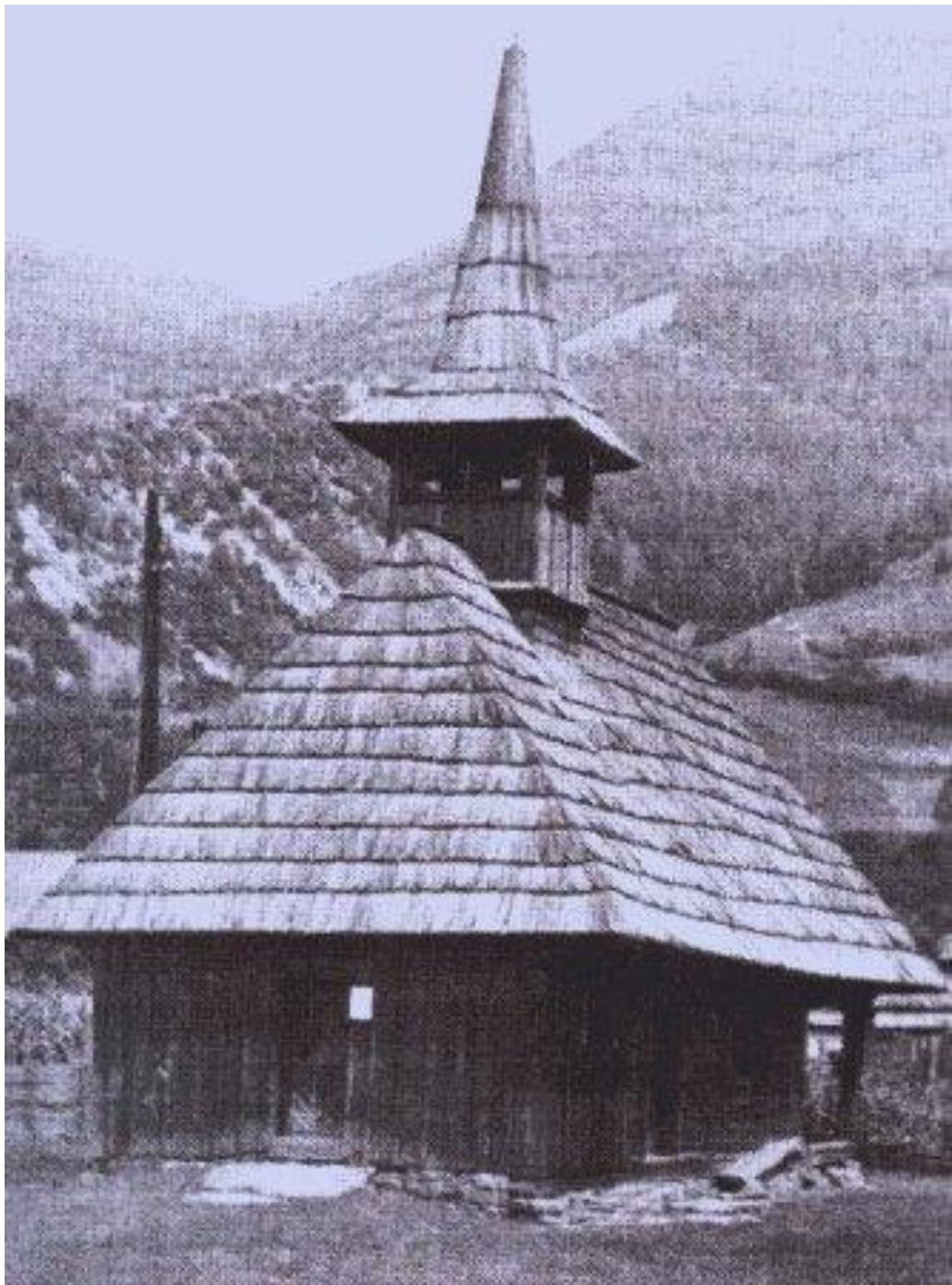
După cină, masa se înlătura făcând loc jocului, care începea și care, de multe ori, se prelungea până-n dalba zi¹.

¹ **Cercul Cultural Plaiuri Năsăudene și Bistrițene**, număr îngrijit de Clemente Plăianu și Ironim Marțian, Cluj-Napoca, 1988, pp. 44-52, pp. 53-59.

Obiceiul „Cununii” în interpretarea unor tinere din Sângeorz-Băi

Foto: Florin Hodoroga

Bisericuța din lemn (1636) din Singeorz-Bai pe amplasamentul de „peste apă”

BISERICĂ ȘI

SOCIETATE

Această bisericuță din lemn păstrează în spațiul său o încărcătură istorică de mare valoare spirituală, pentru că în ea s-au rugat și au slujit sfinții părinți cunoscuți sau anonimi de-a lungul veacurilor. Ea are o mare valoare istorică, fiind una din puținele biserici care au putut fi salvate în mod miraculos de focul pustiitor pus acestora de către bandele militare înarmate ale generalului Bucow.

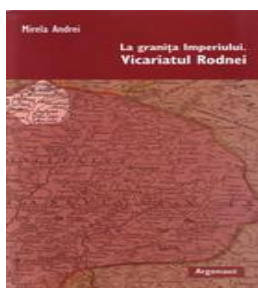
Din vechea inscripție, existentă și păstrată deasupra ușii, reiese că aceasta a fost construită în anul 1636, de către credincioșii și slujitorii ei de atunci pe locul unei mănăstiri vechi, din care se mai păstrează în original portretele proorocilor și iconostasul, care a fost pictat în Rusia la vestita școală de pictură „Lavra Pecerskaia”, așa cum rezultă din inscripția de pe ușile împaratești.

Dintr-un studiu mai atent al acestui prețios monument istoric, așezat cu două secole în urmă la poalele vârfului Pleșa, din orașul-stațiune Sângeorz-Băi, se pot desprinde cu claritate informații care pot duce la concluzia, că acesta este cel mai vechi loc de închinăciune de pe aceste meleaguri, care s-a păstrat până în zilele noastre, el datând din sec. al XV-lea. Aceeași apreciere i-a dat-o și marele istoric român, Nicolae Iorga – cu prilejul vizitei sale în Ardeal în vara anului 1905, când a vizitat această mănăstire, căreia i-a dat cea mai înaltă apreciere, datorită valorii sale istorice.

CONSISTORIUL ȘI SINODUL VICARIAL

MIRELA ANDREI¹

Sub jurisdicția Consistoriului vicarial intrau toți preoții din respectivul vicariat.

Pentru a activa cât mai repede acest for instituțional Grigore Moisil a adresat invitația de a participa pe 4 iunie 1867 în vederea alegerii componenței Consistoriului². Printre cei care au intrat „cu drept deplin” a fost Simion Tanco, preot în Sângeorz, iar printre supleanți, Maxim Pop, profesor la gimnaziul năsăudean³.

În deceniul care a urmat, componența Consistoriul a suferit puține modificări. Simion Tanco și-a păstrat locul de membru deplin, pe lista aceasta intrând și Maxim Pop, acesta fiind devansat din poziția de supleant, dar având funcția de „defensor matrimonialis”⁴.

În ceea ce privește atribuțiile „sinoadelor” vicariale erau foarte asemănătoare celor protopopești. Pe teritoriul vicariatului Rodnei s-au desfășurat anual două „sinoade”, uneori strict preoțești, alteori mixte, precum și adunări ale învățătorilor, toate convocate și prezidate de vicarul foraneu al districtului.

Investigarea proceselor-verbale redactate cu prilejul adunărilor vicariale demonstrează creșterea rolului laicilor în cadrul acestora. Această situație nouă este relatată și de faptul că în anii '70 ai secolului al XIX-lea, notarii, respectiv secretarii „sinoadelor” vicariale erau aleși din rândul mirenilor. Spre exemplu, sinodul vicarial desfășurat la Năsăud în 16-17 martie 1870 i-a

¹ Publicăm și în acest număr, cu acordul autoarei, un alt fragment din lucrarea intitulată „**La granița Imperiului. Vicariatul greco-catolic al Rodnei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea**”, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2006. Menționăm că scopul publicării acestor fragmente episodice din respectiva lucrare este acela de a aduce la cunoștința și informarea unui public cât mai larg a unor date istorice accesibile în general mediului științific de specialitate. (Re)publicarea acestor fragmente sunt de interes pentru revistă și publicul nostru întrucât se referă la trecutul bisericesc al ținutului năsăudean și a celui sângeorzan, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a istoriei locale.

² **Arhivele Naționale, Direcția Județeană Bistrița-Năsăud (A.N.D.J.B.N.)**, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 213/1866, f. 42 r.

³ *Șematismul veneratului cler a nou-înființatei dieceze greco-catolice a Gherlei*, Gherla, 1867, pp. 87-88.

⁴ *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum Diocesis Szamosujvariensis pro anno a Cristo nato 1877*, Gherla, 1877, p. 81.

ales ca notari pe teologul și profesorul și profesorul gimnazial Maxim Pop și doi laici: Vasile Petri și Gavrilă Maniu, prin urmare n-a fost ales niciun preot-paroh¹. În deschiderea lucrărilor, vicarul Moisil preciza faptul că sinodul era al patrulea la care luau parte și mireni². Această afirmație a prilejuit intervenția lui Maxim Pop care a arătat că nu știe să existe să existe vreo lege să fi abolit drepturile avute de a se ține sinoade cu mireni în „cauzele școlare și fundamentale”. Totodată a propus sinodului să ceară vicarului ca în continuare să convoace sinodul după datina veche, respectiv să fie chemați preoți și mireni în proporție de 1 preot și 2 laici pentru fiecare comunitate, reprezentanții laici urmând a fi aleși de fiecare comună în parte. Sinodul a găsit foarte oportună și „mai necesară ca oricând” propunerea lui Pop și a cerut vicarului aplicarea ei³.

S-au înregistrat și proteste în ceea ce privește participarea profesorilor gimnaziali cu drept de vot la „sinoadele” vicariale⁴. Preotul Simion Tanco îl acuza pe vicar, într-o scrisoare, de faptul că a comis o „iregularitate” cu ocazia sinodului din 3 iulie 1868. În opinia sa, profesorii gimnaziali Maxim Pop și Leon Pavelea, deși teologi, nu aveau dreptul de a participa la astfel de sinoade cu drept de vot decisiv, întrucât această categorie „n-a luat nicicând parte”...

Din dorința unei optime desfășurări a lucrărilor sinodale, dar și pentru a crea condiții pentru participarea tuturor celor îndreptățiți, Maxim Pop propunea în sinodul vicarial din 8 noiembrie 1871, referitor la convocarea „sinoadelor” viitoare, ca acest lucru să se facă cu mult timp înainte, iar circulara de convocare să conțină și „programa agendelor”, ce urmau a fi dezbătute în respectivul sinod⁵. Simion Tanco, reamintea participanților că în sinodul trecut s-a decis elaborarea unor statute pentru ținerea sinoadelor. La „interpelarea” sa a răspuns vicarul, care a arătat că nu se întreprinsese încă nimica în acest sens, fiindcă împrejurările nu au permis. În aceste condiții, sinodul a propus alegerea unei comisii dintre membrii săi, care până la următorul sinod, să întocmească un document care să reglementeze această problemă⁶.

Sinodul vicarial din primăvara anului 1872 a stabilit problemele-revendicări pe care avea să le prezinte vicarul foraneu Grigore Moisil, în numele vicariatului Rodnei la masa lucrărilor celui dintâi sinod provincial al Bisericii române greco-catolice.

¹ **A.N.D.J.B.N.**, fond *Vicariatul Rodnei*, dos. 268/1870, f. 52 v. La acest sinod vicarial au participat 16 preoți, 26 de învățători, 21 de reprezentanți comunali și 23 de „inteligenți” invitați de vicar.

² **Ibidem**, dos. 146/1861, ff. 12-13; dos. 184/1863, ff.1-6; dos. 241/1868, ff. 73, 79; dos. 266/1869. „Sinoade” vicariale s-au desfășurat la Năsăud și în anii 1861, 1863, 1868, 1869.

³ **Ibidem**, dos. 268/1870, f. 53 v.

⁴ **Ibidem**, dos. 241/1868, f. 73.

⁵ **Ibidem**, dos. 298/1871, f. 39 r.

⁶ **Ibidem**, f. 39 v.

Adunarea vicarială cerea sinodului provincial să numească o comisie de specialiști, care „să prelucre” un rit român corespunzător pentru Biserica română greco-catolică, cu accent pe conservarea deplină a limbii în toate afacerile bisericești, pentru care, de asemenea, să fie obținută aprobarea Sfântului scaun apostolic roman¹. Maxim Pop a precizat că a citit programul Conciliului provincial care anunța luarea în dezbatere a multor puncte dogmatice. El îi cerea vicarului să atragă atenția sinodului provincial să recunoască numai pactul unirii din 1700 și să nu se lanseze în dezbateri dogmatice, care ar putea crea disensiuni, cum s-a întâmplat și în Biserica romano-catolică².

O altă propunere a preoțimii năsăudene, formulată prin același preot-profesor Maxim Pop, se referea la problema căsătoriei preoților. Modul în care clerul năsăudean percepea și se raporta la această problemă demonstra, odată în plus, atașamentul său la tradiția orientală³... Astfel, sinodul vicarial năsăudean, asumându-și propunerea lui Maxim Pop, cerea acceptarea și aprobarea celei de-a doua căsătorii pentru preoții mireni, „fiind acesta în interesul prosperării moralității și a binelui familial”⁴.

Alteori, sinodul vicarial putea îmbrăca și o formă pur electorală. Un astfel de sinod „tractual” electoral a avut loc la Năsăud în 12 octombrie 1874. Sinodul a avut un caracter mixt, pe lângă preoții districtuali au participat și laici, numărul lor fiind stabilit direct proporțional cu numărul populației, astfel încât numărul acestora a variat de la o localitate la alta. Sângeorzul a avut cinci laici prezenți la acest sinod⁵. Acest sinod s-a rezumat la a alege delegații pentru sinodul diecezan. Astfel, s-a ales și patru delegați laici, dintre aceștia fiind și Artemiu Alexi, profesor la gimnaziul năsăudean⁶. Încă de la începutul primei ședințe sinodale, profesorul cu vederi mai „radicale”, Maxim Pop a cerut sinodului ca delegații care aveau să fie aleși să se oblige să susțină la sinodul diecezan un program în patru puncte. Înscriindu-se pe linia mai veche a politicii ecleziastice a vicariatului Rodnei de conservare a propriei autonomii și a extinsei sale jurisdicții, dar în același timp constituindu-se într-o nouă bază revendicativă, acestea solicitau autonomia deplină a districtului în afacerile „fundaționale” și școlare.

Ideea lui Maxim Pop despre autonomia vicariatului era apoi detaliată în alte trei puncte care vizau: autonomia comunelor în a-și organiza și conduce afacerile bisericești și școlare, arondarea definitivă a Budacului Român cercului de alegere a vicariatului Rodnei, întrucât acestea erau legate de o mulțime de interese comune. Se mai solicita apoi o mai bună repre-

¹ *Ibidem*, ff. 23 v. – 24 v.

² *Ibidem*, f. 25 r.

³ **Ioan Vancea**, *Pastorale și circulare*, ediție de documente și studiu introductiv de **Nicolae Bocșan** și **Mirela Andrei**, pp. 16-17.

⁴ **A.N.D.J.B.N.**, fond *Vicariatul Rodnei*, dos. 300/1872, f. 25 r.

⁵ *Ibidem*, dos. 350/1874, ff. 19-20.

⁶ *Ibidem*, f. 138 v.

zentare în sinod a învățământului, respectiv a școlilor, mai ales a celor elementare. Același Maxim Pop era de părere ca, în cazul în care propunerile lor nu ar fi fost luate în considerare, atunci deputații vicariatului rodnean să refuze să participe la dezbateri și să părăsească sinodul¹...

În intenția de a clarifica competențele sinodului vicarial din 12 octombrie 1874, căpitanul suprem al districtului, Alexandru Bohățel, propunea adunării să decidă dacă este de competența sa a accepta sau nu propunerile lui Maxim Pop. S-au formulat în principal două opinii. Una considera că sinodul amintit era pur electoral, în genul unui club de alegători și prin urmare nu era în măsură să ia în discuție propunerile profesorului Pop. O a doua poziție susținea, însă, că sinodul era competent pentru a dezbate punctele propuse și eventual a le accepta sau respinge. În cele din urmă, pentru a risipi neînțelegerile, președintele a supus la vot problema competenței sinodului, câștigători ieșind susținătorii dezbaterii punctelor lui Maxim Pop. Odată analizate și dezbătute, cele patru puncte au fost în totalitate acceptate de sinodul diecezan².

În ținutul fostului district grăniceresc s-au desfășurat în anii ce au urmat și alte „sinoade” vicariale electorale, însă, întotdeauna, acestea și-au depășit atribuțiile, în sensul că ocaziile au fost utilizate de elita intelectuală, laică și ecleziastică năsăudeană pentru a formula programe revendicative sau a propune formule de reformare a Bisericii greco-catolice române³.

Instituția sinodului vicarial a oferit cadrul legal pentru dezbateri, în principal, a problemelor bisericești, culturale, școlare, dar și a unor cu incontestabile valențe naționale.

¹ *Ibidem*, f. 134 v.

² *Ibidem*, ff. 135 r., 136 r.-v.

³ Vezi capitolul III al prezentei lucrări, *O autonomie contestată...*, subcapitolul *Vicariatul năsăudean și lupta Bisericii greco-catolice pentru autonomie*.

ATITUDINEA CONFRAȚILOR ORTODOCȘI FAȚĂ DE IEROMONAHUL IOACHIM BÂZNOG

ALEXANDRU DĂRĂBAN

După cum se cunoaște, mare parte dintre politicienii vremii de obârșie transilvăneană aflați la conducerea treburilor țării erau de religie greco-catolică. Văzând avântul care l-a luat acțiunea de reînființare a parohiilor ortodoxe din Transilvania, prin influența acestora, s-a dat o „deciziune” (lege) a Departamentului Cultelor care impunea unele norme (de ce nu și restricții, s.n.) în această privință, după cum urmează:

„Art. 1. În conformitate cu art. 29 și art. 30 al Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române nu se va mai înființa nicio parohie ortodoxă pentru care se cere ajutorul statului, decât acolo unde există un număr de cel puțin 400 de familii, la orașe, și de 200 familii, la sate. Pentru cazuri bine motivate, și în mod excepțional, ministerul poate înființa parohii și sub numărul arătat de familii.

Art. 2 . Se vor revizui toate parohiile existente. Episcopiile, prin ierarhii săi, vor înainta în termen de o lună și jumătate situația parohiilor.

Art. 3 . Nu se vor primi cereri de înființare de parohii decât dacă a fost asigurată casă parohială.

Art. 4 . Legea este valabilă pentru toate cultele.

Această decizie a fost transmisă de către Episcopie tuturor parohiilor în luna octombrie 1926 (în această adresă figura ca parohie numai Năsăudul, de Sângeorzul Roman nici nu se făcea referire)¹.

La îndemnul credincioșilor din sat (neștiind de legea apărută), ieromonahul Ioachim Bâznog trimite o adresă către protopopul ortodox al Bistriței, care la rândul-i o trimite Episcopiei, în care solicita „să i se voteze un salariu și să intervină ca cei doi copii pe care-i are în creștere să fie plasați la o școală de cântăreți”. În răspunsul care i s-a transmis, protopopul era îndemnat „a-l pofti a-i răspunde că salariu nu-i vor putea da. Când va fi posibilitatea îi vom vota

¹ **Arhiva Arhieriscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (A.A.V.F.C.),** Decizia nr. 49838/1926 a Departamentului Cultelor.

un ajutor, după putință. Ce privește copiii, să se adreseze la vreo școală de cântăreți, de exemplu la Mănăstirea Neamțu, unde să-i plaseze. În astfel de chestiuni noi nu putem face intervenții”. Se menționează data de 15 octombrie 1926¹.

Probabil, în temeiul acestei legi emise de Departamentul Cultelor, considerând Sângeorzul ca filie a parohiei ortodoxe Năsăud (în evidența acesteia figurau doar cu 11 suflete în Sângeorz fapt ce se contrazice cu statistica arătată în numerele precedente), Episcopia Ortodoxă din Cluj a luat măsura ca parohia înființată de ieromonahul Ioachim, cu atâta suferință, să intre sub jurisdicția parohiei din Năsăud.

Această măsură a fost luată la nici trei luni de sfîntirea bisericii, la data de 11 noiembrie 1926, printr-o adresă către protopopul Bistriței în care-i era trasată sarcina că „ești poftit a comunica preotului Ilarion Boțiu² din Năsăud, că începând cu ziua de azi îl îndatorăm să administreze și filia Sângeorzul Român sub toate raporturile: administrativ, pastoral, cultural și economic. Se va prezenta de urgență acolo, și va prelua pe lângă inventar, biserica cea nouă cu toate ustensilele și averea ei de la ieromonahul Ioachim Bâznog. Va servi acolo de câte ori cere trebuință și îi îngăduie celelalte datorii ale sale. În special, va prelua de la călugăr contractul despre închirierea caselor noastre de la băile Sângeorzului precum și contractul despre grădina cumpărată de călugăr de la Andresi și de la Procopiu Gagea din Sângeorgiu cu 8.500 de lei, deja achitați și ne le va înainta aici în 15 zile. Se va trimite și alte eventuale acte matricole aparținătoare bisericii aceleia”³.

Această decizie nu constituie altceva decât o nouă etapă din mucenicia ieromonahului Ioachim Bâznog pentru propășirea ortodoxiei pe aceste meleaguri. În vreme ce credincioșii așterneau flori frumoase în drumul părintelui lor duhovnic, alții împrăștiu „ghimpi și spini”. Autoritățile locale administrative, dar mai ales cele bisericesti (atât greco-catolici, dar și mai surprinzător, ortodocșii, începutul făcându-se deja) au început activitate intensă de izolare. Dar, poporul credincios îl iubea mult, îl respecta, îl simțea ca mai presus decât un simplu cleric, îl simțea ca pe un părinte adevărat care știa să iubească, dar și să dăruiască. Începuse să-i „deranjeze” chiar și pe frații preoți ortodocși întru slujire.

La sugestia autorităților clericale superioare, preotul Ilarion Boțiu întreprinde o nouă anchetă în parohia sângeorzană unde slujea ieromonahul, în ale cărei concluzii erau reluate acuzele făcute de greco-catolici (practic, cade pradă manipulării continue făcute de aceștia

¹ *Ibidem*, Adresa nr. 5739/1926 a Episcopiei către Protopopiatul Ortodox al Bistriței și adresa nr.5873/1926 a ieromonahului Ioachim Bâznog către Protopopiat și Episcopie.

² *Ibidem*, Adresa Episcopiei cu nr. 5739/1926 din 4 octombrie 1926 către protopopul G. Pletosu menționează că „la data de 26 septembrie 1926 au dat preotului Ilarie Boțiu o dojană aspră și i s-a pus în vedere cercetarea disciplinară, dacă va rămânea la atitudinea păcătoasă de până aici”. Pr. I. Boțiu (n. 1.VI. 1883 în Văleni/ Someș, preot militar/căpitan în rezervă) a primit această adresă după moartea soției, deoarece s-a constatat că n-a dus o viață cuviincioasă conformă cu normele canonice.

³ *Ibidem*, adresa nr. 6818/1926 a Episcopiei către Protopopiatul Bistriței.

în toți acești ani, n.n.). Acesta menționează că ieromonahul avea „țitoare” copiilor aflați în grijă pe maica Olimpiada (născută Sălvan, din satul Nepos-Vărarea), care a venit de la Mănăstirea Agapia (Neamț), a cărei stareță era maica Eufrosina Cosmescu (august 1908). În urma anchetei, preotul Ilarion Boțiu recomandă ca maica să se reîntoarcă la mănăstire, iar copiii să fie plasați într-unul dintre așezămintele (sociale) de ocrotire (nu se menționează numele niciuneia și nici unde), dând un termen de 15 zile. Totodată se reiau acuzațiile că nu și-a plătit „datoriile” după zidirea bisericii. Toate aceste concluzii, care practic erau acuzații, le trimite forurilor bisericești superioare. Episcopia trimite răspuns în care se reiau cele hotărâte la 11 noiembrie 1926, la care se adaugă sugestiile făcute de preotul Boțiu, după cum urmează:

„...te provocăm ca în înțeleșul declarațiilor dumnitale să te desparți (o nouă dovadă a manipulării greco-catolice care dă roade, n.n.) de maica Olimpiada (Salvan) trimițând-o la Mănăstirea Agapia în termen de 15 zile (la aceasta se vor opune o bună parte dintre credincioși, vecini, s.n.), să achiți toate datoriile rămase după zidirea bisericii și să-ți încasezi toate competențele ce știi că le-ai avea la dr. A. Măierean, Ion Sas, arhitectul Cramer, Căinar și Buia. Toate acestea le vei regula înainte de începerea noii colecte ce intenționezi a o face. Datoria de 25.000 de lei, plus interesele scadente, o vei achita din colecta nouă, dacă altfel nu se poate”¹.

În răstimpul cât preotul Boțiu făcea ancheta, ieromonahul ia legătura cu fratele său, ieromonahul Antonie Bâznog, care slujea în parohia Feiurdeni-Pădureni (lângă Cluj-Napoca, s.n.), anunțându-l despre problemele care au apărut. Acesta întreprinde demersurile necesare către Episcopie cerând o aprobare de concediu de 14 zile pentru a se putea deplasa în satul natal pentru a-și ajuta fratele. Primește aprobarea, se deplasează la Sângeorz unde donează fratelui său suma de 30.000 de lei, sumă obținută de acesta prin colectele făcute în toată Transilvania. Predă această sumă pe bază de chitanță în care se specifica „suma de 30.000 lei, pentru al doilea clopot, cu numele meu inscripționat, în știrea (pomenirea, s.n.) mea”. (Clopotul se află și astăzi în turnul Bisericii „Sfântul Nicolae” din Parohia Ortodoxă Sângeorz-Băi I, unde slujește părintele Iacob Algeorge)².

Intenție în ceea ce privește întemeierea unei așezări monahale a avut-o și ieromonahul Ioachim Bâznog, această intenție manifestând-o în mod repetat, în jurul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” ridicată cu atâta stăruință și cu multe sacrificii, care de cele mai multe ori n-au fost înțelese, chiar și de confrații ortodocși întru slujire. În sprijinul acestor intenții dăm mărturie unele date menționate de preotul (profesor de religie la Școala normală din Năsăud) Ilarion Boțiu într-un raport înaintat către Episcopie în care se spunea că: „ieromonahul Bâznog ocrotește în jurul său pe călugării Iulian Iacob Groza, diacon în Maieru, Mihăilă Măgurean,

¹ *Ibidem*

² *Ibidem*, documentul nr. 5902/1926

diacon în Maieru (probabil, în Anieș, s.n.), Gâță Ioan Isac, ieromonah din Mijlocenii Bârgăului și Damian Isaia Someșan din Hordou (Coșbuc, s.n.)". Se mai spune că pe călugărul Isac Gâța l-a luat cu el să facă colecte prin țară în perioada 10 noiembrie 1927 – 1 iunie 1928¹. Mai fac unele precizări privind intenția călugărului de a întemeia o mănăstire profesorul Anton Domide, precum și preotul greco-catolic din localitate. Tot acest deziderat nu se va materializa niciodată datorită piedicilor puse mai din toate direcțiile.

Forurile superioare bisericești greco-catolice precum și autoritățile locale își intensifică presiunile asupra Episcopiei Ortodoxe din Cluj în problema călugărului. Aceasta îl delegă pe revizorul eparhial Dumitru Antal pentru a întreprinde o nouă anchetă la Sângeorz-Băi, în anul 1928, în urma căruia întocmește un raport în care se precizează următoarele: „Prea Sfințite Stăpâne, ca să îndeplinesc ordinul nr. 4828/1928, în timpul cât am fost la Sângeorz-Băi am căutat să culeg informații asupra vieții ce o duce Ioachim Bâznog, care servește la biserica din comună și poartă numirea de preot călugăresc și duhovnic, să studiez activitatea sa din punct de vedere al intereselor și prestigiului bisericii noastre. Ca rezultat al celor aflate și constatate, am deosebita onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

1. Ioachim Bâznog, de peste 20 de ani, trăiește în concubinaj (!) cu maica Salvan făcută călugăriță la Mănăstirea Agapia. Din această conviețuire nelegiuită s-au născut mai mulți copii din care trăiesc cinci (într-un memoriu al canonicului dr. Victor Bojor de la Episcopia greco-catolică de Gherla contrazice această teorie afirmând despre acești copii că sunt „orfani”²), o fată măritată în sat, un fecior înrolat la miliție și trei mai mici care trăiesc cu părinții lor, în casa de lângă biserică. Maica Salvan umblă îmbrăcată călugărește, așa după cum umblă și Ioachim Bâznog. Conviețuiesc fără nicio rușine, în văzul lumii, într-o casă derăpănată și murdară, așa după cum e și înfățișarea lor. Conviețuirea lor nelegiuită, începută după ce Ioachim Bâznog a fost tuns într-un monah, e cunoscută de întreg satul și Valea Someșului încă de dinainte de război, bineînțeles, mirându-se toți care cunosc rânduilele monahale și bisericești, că este tolerat de autoritatea bisericească de care depinde și pe a cărui teritoriu viețuiește și profesează darul preoției.

2. Cunoscându-se în parte această nelegiuire, în anul 1926, în urma cererii Ministerului Cultelor, i s-a luat administrarea parohiei și a fost dată lui Ilarion Boțiu din Năsăud, fără a fi îndrumat să mai servească. Preotul Boțiu, după cum a declarat Bâznog în anexa procesului verbal, a fost în Sângeorz, însă n-a luat în primire biserica cu inventar și nici nu l-a oprit ca să slujească. În răspunsul dat Ministerului Cultelor se spune precis că va fi oprit ca să mai slujească.

¹ *Ibidem*, adresa nr. 319/1927/25 ianuarie 1927.

² Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale (D.J.C.A.N.), fond *Episcopia greco-catolică Gherla*.

3. Tot conform ordinului de mai sus, Bâznog a fost îndrumat să se desfacă (despartă, s.n.) de maica Salvan și ea să plece la Mănăstirea Agapia pentru motivele indicate în procesul verbal anexat, motive copilărești, care nu merită să fie repetate aici.

4. Ioachim Bâznog, în baza titlurilor ce le poartă de preot călugăresc și duhovnic, nestânjenit de nimeni, mai puțin de păcătoșenia în care trăiește, face zilnic slujbe și cetanii, iar când n-are o pornește la cerșit prin satele din jur într-o cotiugă (căruță, s.n.) cu un cal. Neprimenit cu săptămânile, nespălat, cu părul și barba încâlcite, cu o reverendă murdară și soioasă, face o impresie detestabilă. Din ce câștigă își susține familia, mai are și ceva pământ, iar din ce-i întrece plătește prețul unui clopot ce l-a comandat – e al patrilea – fără autorizația nimănu și pe care a scris că el l-a donat bisericii mănăstirii din Sângeorz-Băi.

5. Prin viața și purtările de acest fel, de la sine înțelege că biserica noastră n-a câștigat nimica, nici credincioși, nici prestigiu. La toate acestea se mai adaugă și hulele întemeiate ale preoților uniți ce le aruncă bisericii noastre dând exemplu pe Ioachim Bâznog.

Principial, biserica noastră are multe simpatii pe Valea de Sus a Someșului, înmulțite și întărite prin cele câteva servicii divine și predici frumoase ținute de protopopii și preoții noștri, anul trecut și anul acesta, care au fost în stațiunea balneară a Sângeorzului. La toate aceste slujbe îndată au năvălit lumea până la ticsire, iar din convorbirile avute cu oamenii din Sângeorz, am aflat că mulți ar trece la biserica noastră dacă ar avea alt om.

În consecință, în baza acestor consultări sumare, propun și rog pe P.S. Voastră să aprobe ca:

- Ioachim Bâznog să fie oprit de a mai sluji în biserica din Sângeorz-Băi. Printr-un delegat să fie luat cu tot cu inventar ceea ce formează proprietatea acestei biserici, iar biserica închisă. Cărțile, Antimisul și hainele bisericești să fie încuiate într-o ladă sau dulap ca să nu se poată introduce în biserică și să servească fraudulos;

- Ioachim Bâznog să fie dat în judecata Consistoriului pentru vina călcării votului monahicesc, trăirea în concubinaj și neascultare¹.

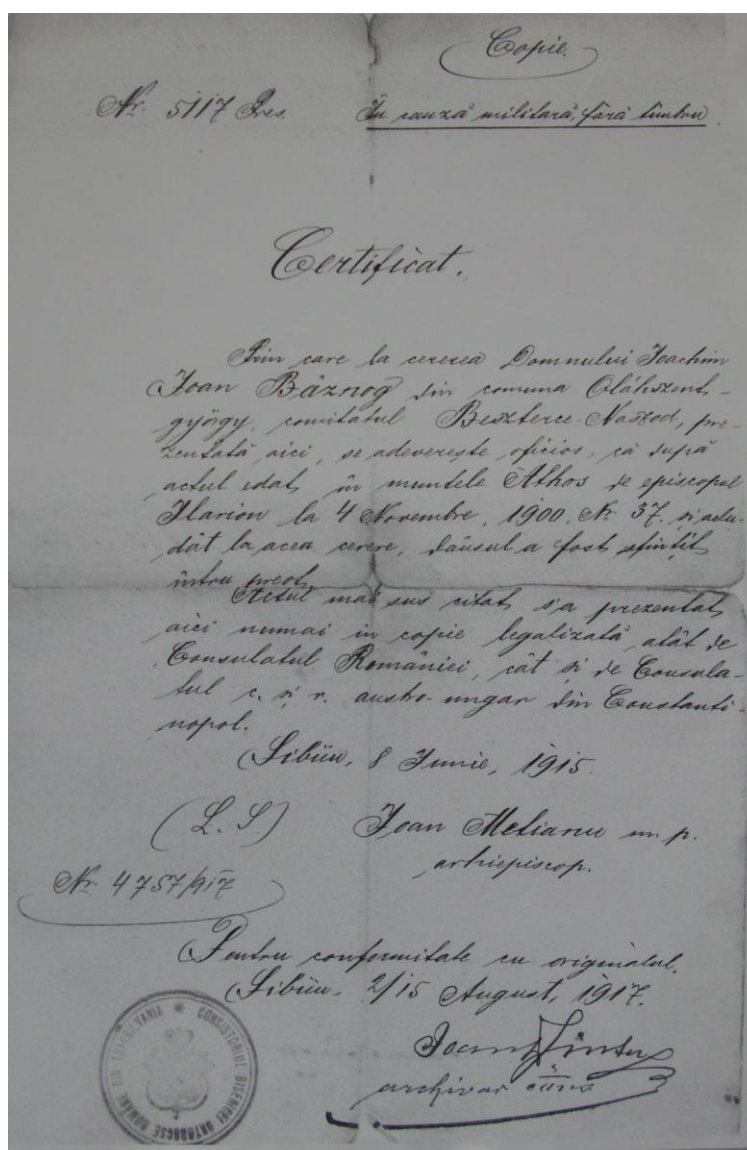
Acest referat întocmit de preotul Dumitru Antal (revizor eparhial) este sumar, chiar dumnealui afirmă, mai sus, că mai toate informațiile care au fost obținute, copiază afirmațiile greco-catolicilor și ale preotului Boțiu, sunt tendențioase, pline de invidie și răutate, mai ales din partea unui confrate (să nu uităm că venea dintr-un mediu orășenesc, evoluat, civilizat) care în concepția lui (surprinzător de limitată) nu putea să înțeleagă ce însemna jertfa dusă de călugăr în numele lui Hristos. Cert este că în urma acestui referat, s-a emis un document la cancelaria Episcopiei la data de 26 aprilie 1929 adresat ieromonahului Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi prin care i se aducea la cunoștință că „te oprim de a mai face servicii religioase la biserica noastră sau în alt loc de pe teritoriul eparhiei noastre până când ne vei dovedi cu

¹ A. A. V. F. C., referatul pr. D. Antal cu nr. 5870/5856 din 7 noiembrie 1928 către Episcopie.

acte originale în regulă că ai fost hirotonit într-un preot, prezentându-te personal. Asemenea te oprim de a mai purta rasa monahală până la această dată.

În caz că nu te vei supune vom recurge la autoritățile civile. Asemenea, te oprim de la casa Episcopiei de la Băi, care nu este proprietatea dumnitale ci a Episcopiei, cumpărată din daniile credincioșilor. Până când ne vom îngriji de administrarea bisericii, vei îngriji dumneata de ea fără a face servicii¹.

În ceea ce privește actele originale privind hirotonirea ieromonahului s-a găsit în arhiva Episcopiei un certificat care atestă cele cerute eliberat de Mitropolia din Sibiu, parafat și semnat de Mitropolitul Ioan Mețianu.

¹ *Ibidem*, act nr. 3132 din 26 aprilie 1929.

Începând cu anul 1930 a fost numit paroh în Năsăud preotul Victor Susa, dându-i-se spre administrare și biserica din Sângeorz-Băi. Ca o confirmare a începerii misiunii sale s-a păstrat o scrisoare a preotului Victor Susa către Episcopia din Cluj în care relatează despre situația bisericii din Sângeorz: „Îndrăznesc a raporta cele de mai jos, însuși P.S. Voastre drept răspuns la ordinul verbal ce ați binevoit a-mi da, îndată după hirotonire, cu privire la chestiunea filiei noastre Sângeorz-Băi și a călugărului Ioachim Bâznog.

Acum, după examene, m-am deplasat de două ori în comună și-am luat contact cu unii credincioși de-ai noștri, precum și cu călugărul, iar a doua zi de Rusalii am oficiat Sfânta Liturghie și după amiază, în adunare, am ales epitropie și consiliu parohial.

Oamenii s-au arătat, toți, deosebit de bucuroși la intențiunea mea de a-i organiza și se arătau satisfăcuți că vor avea în viitor și ei un preot în toată legea, cine să-i boteze, să-i cunune și să-i îngroape. Eu le-am promis că îi voi administra, iar la un caz eventual de moarte mă voi duce din Năsăud nefiind distanță decât o oră cu trenul. M-am gândit că din toamnă, primind la Școala de Arte și Meserii de-acolo două ore, din recompensa pentru acele, voi putea cheltui cu administrarea, și-am făcut raportul ca Episcopia să intervină la Inspectorat.

De altfel, situația de acolo nu mai poate dăinui, călugărul fiind o ființă care are singurul merit că a înălțat bisericuța și adună oameni la slujbe, dar, ca exterior, e atât de infect, umblă a cerși într-un hal fără de hal ca cel din urmă țigan și, mai ales, că-și batjocorește familia, chiar și aderenților lui le este rușine să-l cheme la vreun oficiu public. Pe copii, toți îi botează la uniți, cununii încă nu-i solicită nimeni și rămân necununăți, iar înmormântări de oameni, preoții uniți le fac numai.

Totuși, el e încăpățânat și amenință cu aceea că se va declara rupt de Sfânta noastră Episcopie și va fi în atârănare de Muntele Athos cu biserică cu tot.

De aceea, eu l-am luat cu buna și mi-a reușit să officiez singur a doua zi de Rusalii. Intenționez ca încet, încet să-mi câștig popularitatea între oameni și apoi, în înțelegere cu ei, cu voia și porunca P.S. Voastre, să-l restrângem doar la servicii mici și cetiri, în care, deja, și-a câștigat faima.

Rog pe P.S. Voastră să binevoiască a aproba fapta mea de până acum și a-mi da ordin să administrez eu biserica de acolo. Cred să-mi reușască a-i organiza astfel în scurtă vreme, să putem cere înființarea unei parohii. Ar însemna un pas mare în consolidarea noastră aici, sunt sigur pe întreaga vale a Someșului și după ce ne-am înălța și o altă biserică, am putea spera chiar la un viitor al Ortodoxiei.

Călugărul nu vrea organizare, că-i e frică, că mai curând sau mai târziu va trebui să-și facă bagajul să plece că această ocupație i-a fost dragă toată viața.

Acum, umblă prin sat să nemulțumească poporul, ca în 22 iunie, pe când mai merg la slujbă, oamenii să protesteze împotriva înlăturării lui.

De aceea, rog aprobare P.S.Voastre a ceea ce am făcut și dacă procedura și intențiunea mea sunt bune, apoi vă rog să binevoiți a-mi da ordin să le execut, ca pe 22 când mă mai duc în comună, să am de ce mă țin¹.

Preotul Susa anunță Episcopia că „ideea organizării filiei noastre Sângeorz-Băi a început să se realizeze. Obstacolul cel mai mare, călugărul Bâznog, mi-a reușit, a fost înlăturat de la biserică. El nu mai intră în biserică și nici la slujbă, de încăpățânat ce este, însă tot timpul alungă pe oameni de la servicii divine. Desigur, că unii se rușinează de ce nu și intră, dar cei mai mulți vin regulat când officiez acolo. Totuși, se simte trebuință, e chiar absolut necesar să stau mai mult timp între ei pentru a-i pune la cale bună. Cum, eu în Năsăud, peste vară, am prea puțin de lucru, nefiind elevi și nici credincioși, vă rog să binevoiți a-mi acorda peste vară o cameră în casa Episcopiei ca să pot ocupa mai mult de acei credincioși și pentru ca serviciile de Duminica să le pot face regulat”².

La începutul lunii martie 1931 preotul Susa urmează indicațiile protopopului ortodox al Bistriței reclamând pe călugăr, mai întâi, la postul de jandarmerie local și apoi, intentându-i proces la judecătorie.

La îndemnul părintelui Bunea, dar și a opiniei favorabile create în presă, ieromonahul trimite în data de 8 noiembrie 1935 P.S. Episcop de Cluj un memoriu în care spunea: „Văzând că după o activitate preoțească de peste treizeci de ani – în care timp am muncit din greu pentru ridicarea unui sfânt lăcaș de închinăciune în această comună – acum sunt delăturat, ca un netrebnic, din toată agoniseala mea. Considerând că trebuie să se mai afle cineva care să recunoască celuia ce a muncit valoarea muncii sale, iar celuia ce are dreptate, dreptatea cauzei sale, cu umilință supun cunoștinței P.S. Voastre următorul memoriu. Am fost hirotonit preot în Sfântul Munte Athos, ceea ce pot oricând dovedi și în fața oricui, cu actul autentic din 1900 eliberat de Episcopia Muntelui Athos. Tot aceasta o mai pot dovedi și cu actul din 1901 eliberat de Schitul chinovial românesc Prodromu din Sfântul Munte Athos.

Reîntors acasă, în Transilvania, în tot timpul, până în era de după Unire, am fost lăsat în pace să exercit serviciul de preot fiind recunoscut ca atare de autoritățile bisericești tutelare. În această calitate, prin munca și sânguința mea depusă ani îndelungați, cu ajutorul Celui Prea Sfânt, am înfăptuit cele ce astăzi stau ca o mărturie vie a activității mele din această comună cu populație de religie greco-catolică.

Din cauza activității mele ce am dezvoltat pe tărâm bisericesc, am avut multe de suferit și îndurat din partea celor care nu doreau în comuna Sângeorz-Băi să se înalțe o biserică ortodoxă.

¹ *Ibidem*, raportul cu nr.63 înregistrat în 13 iunie 1930.

² *Ibidem*, adresa nr. 67 din 28 mai 1931 a pr. V. Susa către Episcopie.

Mi s-au adus învinuiri, care pe urmă s-au dovedit a fi simple scorniri, pornite din ura alimentată de unii în contra mea pentru că răspândeam credința ortodoxă printre locuitorii comunei, care prin actul unirii de la 1700, au fost smulși de la sânul Bisericii Ortodoxe.

Acuma, în loc de puțină recunoștință, m-am ales cu ordinul de a nu mai oficia serviciul divin și de a nu mai propovădui credincioșilor cuvântul Evangheliei.

Pentru încetarea acestei situații, cu multă smerenie și umilință, Vă rog să binevoiți a da ordin ca să fiu din nou reintegrat în toate drepturile de ieromonah și delegat în administrarea parohiei ortodoxe din comună, urmând cu toată stăruința ca toată activitatea mea s-o desfășor sub ordinele și supravegherea bisericii din Năsăud.

Solicit cele de mai sus cu credința tare că rugămintea mea va fi ascultată și nu voi fi pus în situație printr-un refuz.

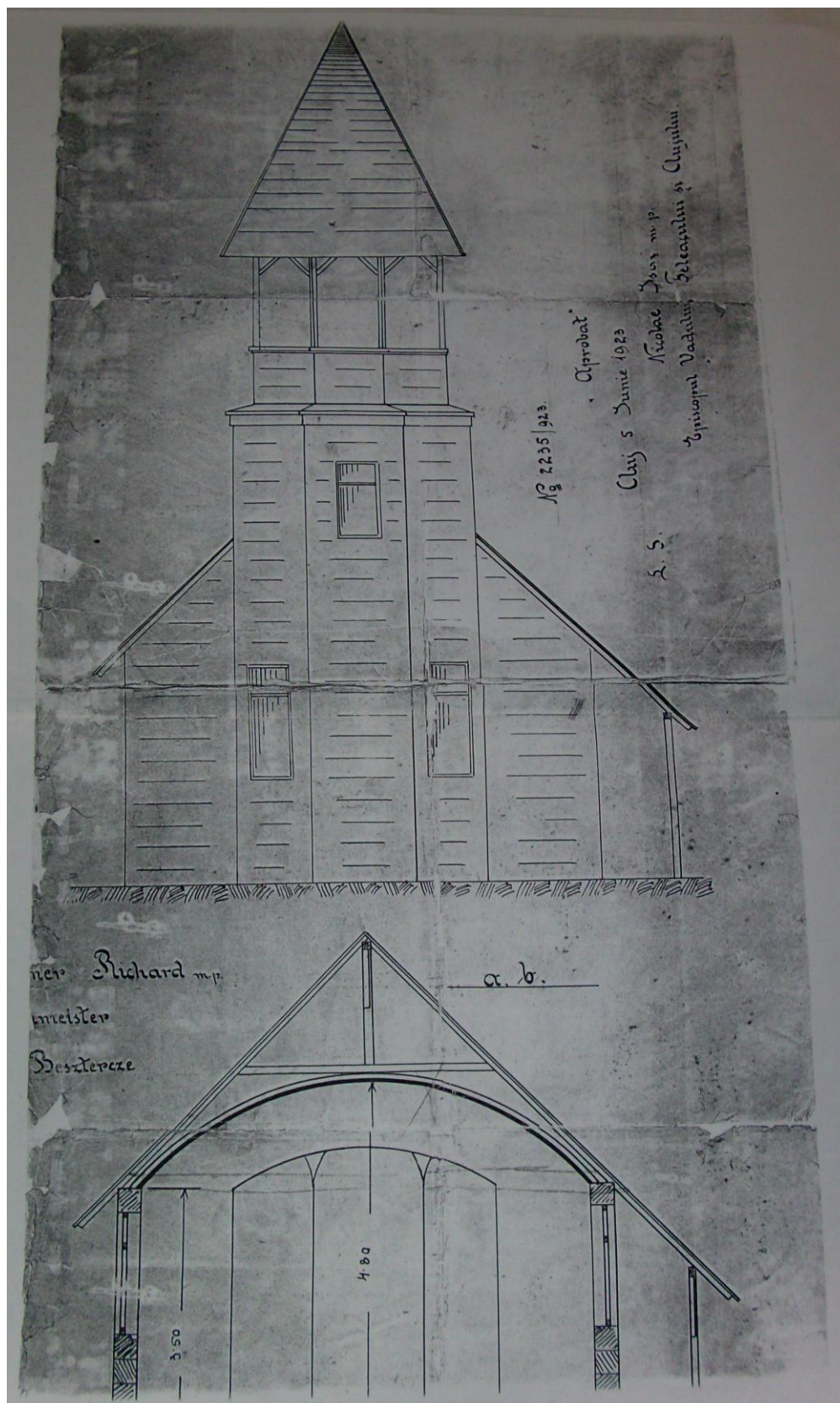
În așteptarea binevoitorului răspuns al P.S. Voastre, rămân întotdeauna prea plecat și prea umilit”¹.

La data de 22 noiembrie 1935 Episcopia trimite răspuns călugărului, prin intermediul Protopopiatului din Bistrița și Parohiei din Năsăud, în care erau încunoștințați „a-l lăsa să servească în biserica ridicată de dânsul. În această biserică rămână și mai departe în largul lui, să se servească așa încet, să nu dea prilej la alte măsuri de luat. Prin urmare, îi veți spune să stea pe pace, unde are libertatea să facă servicii religioase câte poate. Are, însă, să stea sub jurisdicțiunea preotului din Năsăud și să nu se amestece în cauza bisericii cea nouă care se zidește la Băi”².

Cu acest răspuns dat de Episcopie s-a pus astfel capăt acestui lung șir de opreliști împotriva călugărului, care ani de-a rândul a fost împiedicat în înfăptuirea năzuințelor de veacuri ale ortodocșilor sângeorzeni.

¹ *Ibidem*, memoriul ieromonahului Bâznog către Episcopie din 8 noiembrie 1935.

² *Ibidem*, actul cu nr. 484/7493/1935.

Parte din proiectul bisericii ieromonahului Bâznog

HOLOCAUSTUL

COMUNIST

„Hristos nu s-a urcat întâmplător pe cruce: curajul îndurării unor suferințe cumplite a fost singura cale prin care a putut arăta că s-a făcut om cu adevărat, în întregime; prin care și-a putut dovedi buna-credință. Nici inteligența, nici înțelepciunea, nici tălmăduirile, nici învățătura, nici chiar bunătatea ori mila nu ar fi fost probe serioase: singur curajul în fața durerii și morții îi stă la îndemână”.

Nicolae Steinhardt în *Jurnalul fericirii*

COMUNITATEA GRECO-CATOLICĂ DIN SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA COMUNISTĂ (1948-1989)

VIRGINIA PUIE (JARDA)¹

I.1. Scopul lucrării

În această lucrare voi prezenta activitatea Bisericii Române Unite Greco-Catolice din orașul Sângeorz-Băi în timpul persecuției comuniste. Deși scoasă în afara legii, persecutată și amenințată de Partidul Comunist și Biserica Ortodoxă Română (BOR), Biserica Greco-Catolică a supraviețuit, luptând în tăcere, până când i s-a redat libertatea prin abrogarea decretului neconstituțional din decembrie 1948.

Ceea ce urmăresc să demonstrez, este faptul că în perioada 1948-1989 au existat greco-catolici în orașul Sângeorz-Băi. De aceea doresc ca această lucrare să reconstituie cât mai realist adevărata imagine a Bisericii Române Unite Greco-Catolice din Sângeorz-Băi sub regimul comunist, prin scoaterea la lumină a unor fapte și acțiuni trecute sub tăcere.

De asemenea, doresc ca lucrarea de față să facă cunoscut modul în care s-a făcut trecerea la ortodoxie, cine a organizat aceste acțiuni, cum au reacționat preoții și credincioșii, modul în care au fost persecutați de autoritățile comuniste, activitatea religioasă clandestină a preoților și credincioșilor greco-catolici care au venit clandestin în acest oraș în perioada 1948-1989.

Deși le-am fost confiscate toate bunurile celor două biserici construite de credincioșii greco-catolici, casele parohiale și pământul, preoții și credincioșii nu și-au lepădat credința și au trăit cu speranța că într-o zi biserica va renaște. Sfântul Don Bosco spunea: „Nu există virtute mai presus de adevăr și nici păcat mai mare ca minciuna”. De aceea cred că a sosit

¹ **Virginia Puie**, *Comunitatea greco-catolică din orașul Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud, în perioada comunistă (1948-1989)*, lucrare de licență, Arhiva Facultății de Teologie Greco-Catolică (F.T.G.C.) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.

timpul să demonstrăm că teoria lansată de cei ce au prigonit Biserica Română Unită Greco-Catolică, și anume că Biserica noastră a fost definitiv desființată și integrată în BOR, e falsă și contrazisă de fapte.

I.2. Stadiul actual al cunoștințelor referitoare la activitatea clandestină din Sângeorz-Băi în perioada 1948-1989

Despre perioada 1948-1989 sunt lucrări care ne vorbesc de Biserica Greco-Catolică în general: Ioan M. Bota¹, Augustin S. Prunduș și Clemente Plăianu², Rațiu³, Moisin⁴, istoricii din exil⁵. Toate aceste lucrări ne oferă date generale, date trăite de autori, dar nu se referă la anumite comunități.

Din ceea ce cunosc în acest moment până în acest moment, singura carte carev atestă mai multe date referitoare la comunitatea greco-catolică din Sângeorz-Băi este „Șematismul”⁶. Dar aceste date nu sunt suficiente. De aceea, pentru realizarea acestei lucrări m-am bazat pe mărturiile celor care au făcut și fac parte din comunitatea greco-catolică din Sângeorz-Băi sau acelora care au venit di alte localități și au participat doar ocazional la activități religioase clandestine în orașul Sângeorz-Băi. Aceste mărturii demonstrează faptul că activitatea Bisericii Române Unite din Sângeorz-Băi nu s-a întrerupt; chiar dacă Biserica, oficial, a fost desființată, ea a continuat să activeze în clandestinitate. Asupra acestor fapte o să mă opresc în paginile următoare.

I.3. Baza documentară a lucrării

Lucrarea de față cuprinde date și materiale de diferite tipuri:

A. Documente primite de la diferite persoane, acestea constantând în: mărturia⁷ și corespondența preotului Buga cu Episcopul Alexandru Todea, cu părintele T. Langa și părintele

¹ **Ioan M. Bota**, *Istoria Bisericii Unite și a Bisericii Române*, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 1994, 390 p.

² **Silvestru Augustin Prunduș**, **Clemente Plăianu**, *Catholicism și ortodoxie românească*, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 1998, 238 p.

³ **Al. Rațiu**, *Biserica furată*, Tipografia Românească Flair Press SRL, Oradea, 1993, 246 p.; *Persecuția Bisericii Române Unite*, Editura Imprimeria de Vest, Oradea, 1994, 147 p.

⁴ **Anton Moisin**, *Minciuna trecerii la ortodoxie a românilor uniți greco-catolici în anul 1948*, 48p.; *Istoria marilor prigoane contra Bisericii Române Unite cu Roma între anii 1948-1989*, 1998, 120 p.

⁵ **Al. Mircea**, **Pamfil Carnatui**, **Mircea Rodericiu**, **O. Bârlea**, *Biserica Română Unită – 250 de ani de istorie*, Madrid, 1952, 441 p.

⁶ *Șematismul veneratului cler a nou-înființatei dieceze greco-catolice a Gherlei*, Gherla, 1867.

⁷ **Anton Buga**, preot, *Mărturie și Apel*, Sângeorz-Băi, 1 noiembrie 1990.

S. Prunduș, articole apărute în revista „Deșteptarea credinței”¹, mărturii ale persoanelor care l-au cunoscut pe părintele Buga și au participat la înmormântarea dânsului și alte mărturii despre părintele Andrese care era preot II în orașul Sângeorz-Băi.

B. Documentele obținute prin metoda istoriei orale, declarații culese de la diferite persoane din orașul Sângeorz-Băi sau împrejurimi: preoți, soția preotului Andrese, doamna Elisabeta Andrese, profesori, învățători, muncitori, țărani care au acordat sau au primit asistența spirituală în perioada de persecuție a Bisericii Greco-Catolice sau de la urmașii acestora. Aceste izvoare sunt consemnate în scris sau în unele cazuri înregistrate pe casete audio și transcrise.

Majoritatea mărturiilor sunt succinte, formulate simplu, dar unele din ele prezintă mai multe acțiuni. De exemplu: G1, G2, G3, G4, G5². Ele acoperă toată perioada regimului comunist 1948-1989, perioada în care a fost tănuită soarta Bisericii Române Unite și viața unei importante părți de români, credincioși greco-catolici.

Menționez că toate aceste declarații sunt autentice, deși unele dintre ele prezintă mici diferențe; acest lucru se datorează faptului că a trecut mult timp de la desfășurarea acestor evenimente, iar o parte dintre cei care le-au trăit sau cei care mai trăiesc își amintesc vag de cele întâmplate.

Analizând aceste izvoare pe care le-am amintit mai sus, am încercat să scot în evidență adevărul, să realizez o istorie a comunității greco-catolice din orașul Sângeorz-Băi în perioada anilor 1948-1989.

I.4. Metoda de lucru

Pentru realizarea acestei lucrări am folosit metoda analitică, adică:

1) Am obținut informații scrise de la diferite persoane, după o introducere metodică prealabilă. Pentru persoanele care nu au putut scrie din diferite motive (analfabetism, bătrânețe, boală), am notat textul, l-am citit în fața lor și au semnat; am înregistrat și pe casete audio.

2) Pe baza informațiilor obținute și a documentelor primite, am prezentat activitatea clandestină a Bisericii Greco-Catolică din localitate.

În obținerea informațiilor am întâmpinat dificultăți, în primul rând pentru că documentele despre viața Bisericii Greco-Catolice din orașul Sângeorz-Băi în această perioadă sunt puține, de aceea m-am bazat pe memoria celor care au trăit aceste evenimente sau urmașii lor. Aici

¹ **Livius Gubesh**, *Virtuosul preot Anton L. Buga*, în „Deșteptarea credinței”, nr. 10, Dej, 2000, pp. 10-11 și nr. 11, Dej, 2000, pp. 8-9.

² Periodizare după cursul prof. **Gudea Nicolae**, nr. 10 și nr. 11, 2000.

am întâmpinat dificultăți în stabilirea perioadelor în care am avut loc unele evenimente (botezuri, căsătorii, liturghii, etc.) datorită vârstei înaintate și a perioadei destul de mare între ceea ce a fost și în zilele noastre; în al doilea rând, pentru constituirea bazei proprii de documente, care sunt anexate la lucrare, a trebuit să procedez cu multă prudență. Această activitate a cerut multă răbdare.

Majoritatea persoanelor intervievate s-au arătat a fi deschise și bucuroase că se ocupă cineva de viața Bisericii Greco-catolice¹, dar atunci când au fost puse să scrie, am observat o oarecare ezitare. De exemplu, doamna Lucreția Alexi, din Sângeorz-Băi, mi-a relatat mai multe lucruri, pe care le-am notat. Când i-am cerut să semneze ceea ce mi-a declarat, a ezitat, întrebându-mă: „N-o să am probleme?” I-am explicat, din nou, scopul pentru care adun aceste date, atunci a spus: „Oricum sunt bătrână, ce-mi mai pot face?” Apoi l-a pus pe soțul său să semneze. De aici mi-am dat seama că încă mai persistă frica și neîncrederea.

Mai trebuie să precizez, aici, că atunci când am încercat această lucrare, m-am așteptat ca aici, la Sângeorz-Băi, să fi fost o activitate religioasă mai bogată. Spun aceasta pentru că după 1989 am auzit mulți localnici și în special bătrâni spunând: „și eu am fost greco-catolic (și într-adevăr au fost greco-catolici) și n-am semnat trecerea, dar a venit preotul ortodox în localitate, am devenit ortodocși”. De fapt ei mergeau la biserica care a fost greco-catolică, biserică construită de strămoșii lor. Nu pot să-i condamn pentru acest lucru, mai ales că perioada 1950-1962 a fost perioada de teroare pentru biserica noastră. În Sângeorz-Băi credincioșii greco-catolici au rămas fără păstor: „Voi bate păstorul și oile turmei vor fi risipite” (Matei 26, 31).

De aceea, după am adunat aceste documente și mărturii, mi-am dat seama care sunt cauzele activității mai restrânse în această localitate: în primul rând, faptul că în Sângeorz-Băi, în acea perioadă venea multă lume în stațiune și acest lucru îi făcea pe securiști să urmărească „orice mișcare” a greco-catolicilor, iar preoții greco-catolici din zonă, care n-au fost închiși, frecventau mai mult comunitățile de la Feldru, Maieru, Nepos, etc.; în al doilea rând, o altă cauză, a fost presiunea autorităților locale, a celor de la Primărie, și nu în ultimul rând, venirea preotului ortodox Lazăr, un preot mai autoritar.

Documentele pe care le-am folosit se află la sfârșitul lucrării mele și sunt precedate de o listă. Ele au fost notate în funcție de conținutul, proveniența și caracteristicile lor. De exemplu: declarațiile de botez au fost notate cu litera „H”, declarațiile de spovedanie cu litera „I” ș.a.m.d., iar informațiile aflate în declarații, le-am folosit în funcție de caracteristicile și proveniența lor: scrisorile sunt notate cu litera „C”, extrasele de Carte Funciară cu „A”, mărturia preotului Buga cu „B”, informații în legătură cu Biserica Română Unită trimise Serviciului Securității Poporului Bistrița cu „F”, etc.

¹ Ioan M. Bota, *op. cit.*

Casetele care sunt anexate la sfârșitul lucrării conțin date, mărturii și evenimente care au avut loc în perioada de persecuție a Bisericii Române Unite în orașul Sângeorz-Băi.

I.5. Sistemul de prezentare a lucrării

După cum se poate observa, chiar din titlul lucrării, aceasta are ca obiectiv principal studierea din punct de vedere istorico-religios a orașului Sângeorz-Băi, mai precis soarta românilor uniți într-o perioadă bine limitată.

Astfel, perioada 1948-1989 am împărțit-o în patru mari etape, în funcție de evenimentele care s-au petrecut în această perioadă în Biserica Română Unită și pe baza mărturiilor primite, am încercat să prezint în fiecare dintre aceste etape, activitatea clandestină a preoților și credincioșilor.

1. Perioada 1948-1955 – prima perioadă de teroare.
2. Perioada 1956-1964 – perioada de condamnări și prigoană.
3. Perioada 1965-1973 – perioada de libertate condiționată.
4. Perioada 1974-1989 – perioada de toleranță și destindere a relațiilor dintre Stat și Biserica Română Unită.

(Continuarea în numărul următor)

Biserica Greco-Catolică din Sângeorz-Băi

ÎNCEPUTURILE ORGANIZĂRII COMUNIȘTILOR ÎN SÂNGEORZ-BĂI

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Organizarea administrativă a zonei noastre era pe județe și pe plase. Sângeorzul-Băi făcea parte din județul Năsăud, plasa Rodna. Pe această structură și-a organizat și PCR-ul organizațiile locale. Astfel, organizația plasei Rodna era compusă din următorii membri, menționându-se profesia lor precum și zona (domeniul de activitatea) de care răspundeau fiecare:

1. Făgăraș Constantin, tâmplar,
- secretar politic;	5. Tanco Ioan, plugar,
- responsabil birou organizație;
2. Forrai Alexandru, muncitor,
- membru birou;	6. Daroczi Francisc, muncitor,
- responsabil tineret;
3. Vianu Vasile, medic,
- instructor județean;	7. Slăvoacă Vasile, plugar,
- responsabil țărănesc;
4. Sângeorzan Lazăr, muncitor,
- responsabil birou plasă;	8. Debreczeni Carolina, muncitoare,
- responsabilă femei;

Totodată s-au numit și responsabili organizațiilor celorlalte localități, numite celule, responsabilul celulei Sângeorz-Băi fiind Ogâgău Emil¹.

În același timp s-a trasat localităților printr-un ordin organizarea de Comitete Gospodărești. Răspunzând acestui ordin, Primăria din Sângeorz-Băi a convocat o ședință în data de 18 noiembrie 1948 unde s-au arătat principiile, modul de organizare a acestor Comitete după indicațiile primite. La această ședință a fost de față pretorul plasei, Pop I. Aurel, precum și membrii organizației politice.

Ședința propriu-zisă de constituire a avut loc în ziua de 20 noiembrie 1948, luând parte toți factorii politici și autoritățile administrative. S-a ales Comitetul Gospodăresc Sângeorz-Băi compus din:

1. Tiron Nicolae, primar, președinte Partidul Muncitoresc Român (PMR), denumirea nouă dată Partidului Comunist Român (PCR);

¹ Direcția Județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale (D.J.B.N.A.N.), fond *Comitetul județean PCR Năsăud* – 19 septembrie 1947.

2. Cotroș Macedon, secretar PMR;
3. Larionesi Vasile, PMR;
4. Georgeș Vasile, PMR;
5. Niculae Maxim, PMR;
6. Șpaimoc Sevastian, președinte Frontul Plugarilor (FP);
7. Nati Ioan, FP;
8. Gabor Ion, FP;
9. Vulpe Ana, Uniunea Femeilor Democrate din România (UFDR);
10. Augustin Victoria, UFDR;
11. Ilieși Cătălina, UFDR;
12. Nuțu Pamfil, Sindicatul Agricultorilor (SA);
13. Nistor Emil, SA;
14. Sbârcea Dumitru, SA;
15. Buta Alexandru, Uniunea Tineretului Muncitor (UTM);
16. Jarda Ion, UTM;
17. Andresi Dumitru, UTM;
18. Ilieșiu V. Vincențiu, PMR, secretarul primăriei¹.

În decursul anului 1950 s-a trecut la constituirea Comitetelor Provizorii comunale lărgite. În comuna Sângeorz-Băi aceste demersuri s-au desfășurat în zilele de 3, 4 și 5 mai 1950. În primele două zile s-a făcut nominalizarea membrilor, precum și biografia acestora. Instalarea a avut loc în 5 mai în prezența delegatului plasei Rodna, în persoana „tovarășului” Buia Maxim, Sângeorzan Iosif și a secretarului Pop Emil. În rândurile ce urmează vă prezentăm componența Comitetului Provizoriu al comunei Sângeorz-Băi:

1. Șomkereki Anton:
 - 38 de ani;
 - membru PMR din anul 1947;
 - președintele Comitetului Provizoriu;
 - studii: 7 clase primare;
 - naționalitatea: maghiar;
 - nu a făcut parte din niciun partid în trecut;
 - fiu de muncitor minier,
 - stare materială slabă;
 - nivel politic ridicat,
 - văzut bine de populația din comună;
 - are slăbiciunea că îi place băutura;

¹ *Ibidem*, fond *Primăria Sângeorz-Băi*, document nr. 1511/1948.

- hotărât în orice acțiune;
- este un element cu perspective de dezvoltare.

2. Sas Marțian:

- 26 de ani;
- liceul terminat;
- naționalitatea român;
- profesia: funcționar;
- originea: părinți țărani săraci;
- nivel politic și profesional ridicat;
- bine văzut de populație;
- nu a făcut politică în trecut și nici părinții;
- nu are atitudine dușmănoasă față de regim;
- pe linie de partid, muncește,
- mai puțin cu perspectiva de dezvoltare;
- viciuri nu are.

3. Ciocan Ilie:

- membru al FP din 1946;
- actulmente vice al Comitetului Provizoriu;
- căsătorit, are doi copii;
- studii: șase clase primare;
- nu a făcut parte din niciun partid în trecut,
- servitor la primărie;
- fiu de țărani săraci,
- bine văzut de populația comunei;
- om hotărât, cu nivel politic ridicat;
- un element atașat clasei muncitoare,
- duce sarcinile la bun sfârșit,
- suferă de viciul beției;
- cu largi perspective de dezvoltare;
- se poate debarasa de acest viciu.

4. Tiron Nicolae:

- 44 de ani;
- membru PMR din 1947;
- studii: șase clase primare;
- starea materială foarte slabă;

- profesia de bază: muncitor,
- politică nu a făcut în trecut,
- gardian la primăria comunei;
- văzut bine de populația comunei;
- atașat clasei muncitoare,
- cu nivel politic ridicat;
- om cinstit, hotărât, are curajul răspunderii,
- suferă de viciul beției;
- este un element care se poate debarasa de acest viciu.

5. Baba Aurel:

- 36 de ani;
- membru PMR din 1946;
- studii: șapte clase primare;
- profesia de bază: agricultor,
- starea materială: din familie de țărani săraci;
- cu trecut bun atât el cât și părinții lui;
- simpatizat de populație,
- nu are atitudine dușmănoasă față de regim;
- cu nivel politic ridicat,
- un om care se ocupă cu studierea materialului de partid;
- sarcinile primite le duce la bun sfârșit;
- viciuri nu are.

6. Dobzău Ioan:

- 30 de ani;
- căsătorit, are doi copii;
- studii: șapte clase;
- bun agitator;
- naționalitate: român;
- profesia: muncitor mecanic la uzina electrică;
- văzut bine de populația din comună;
- activează la ședințe regulat;
- își duce toate sarcinile primite la îndeplinire;
- nivel politic ridicat;
- în trecut a simpatizat cu legionarii; la verificare a recunoscut acest lucru;
- un element cu purtare bună;
- viciuri nu are.

7. Ciociu Nicolae:

- 46 de ani;
- membru al FP din 1946;
- căsătorit, are patru copii sub 14 ani;
- studii: patru clase primare;
- profesia de bază: muncitor, cantonier de șosele;
- trecut bun;
- stare materială slabă,
- văzut bine de populație;
- un om muncitor,
- nivel politic ridicat;
- fiu de țărani săraci;
- cinstit, atașat clasei muncitoare;
- hotărât în muncă;
- sarcini are, le duce la bun sfârșit;
- nu este șovăitor;
- viciuri nu are.

8. Gabor Maxim:

- 22 de ani,
- membru UTM din 1948;
- secretarul UTM din comună;
- studii: șapte clase primare;
- necăsătorit;
- din părinți țărani săraci;
- profesia de bază: muncitor;
- are școala țărănească de partid la Bistrița;
- nivel politic ridicat;
- hotărât în muncă;
- își dă toată silința pentru a duce lucrurile la bun sfârșit;
- văzut bine de populație;
- cinstit, cu purtare bună;
- viciuri nu are.

9. Coman Cătălina:

- 36 de ani;
- membră UFDR din 1948;
- căsătorită, 7 copii sub 14 ani;

- starea materială slabă;
- profesia de bază: funcționară la PTT;
- este muncitoare, cu dragoste de muncă;
- își duce sarcinile până la sfârșit;
- bine văzută de populația din comună;
- trecut bun și purtare bună;
- viciuri nu are.

DESTINE ÎMPLINITE

**„.... Max Dumitraș a spart
barierele, a împăcat contrariile
și a modelat limbajele...”**

Pavel Șușară

MAXIM DUMITRAȘ

(schiță pentru un portret)

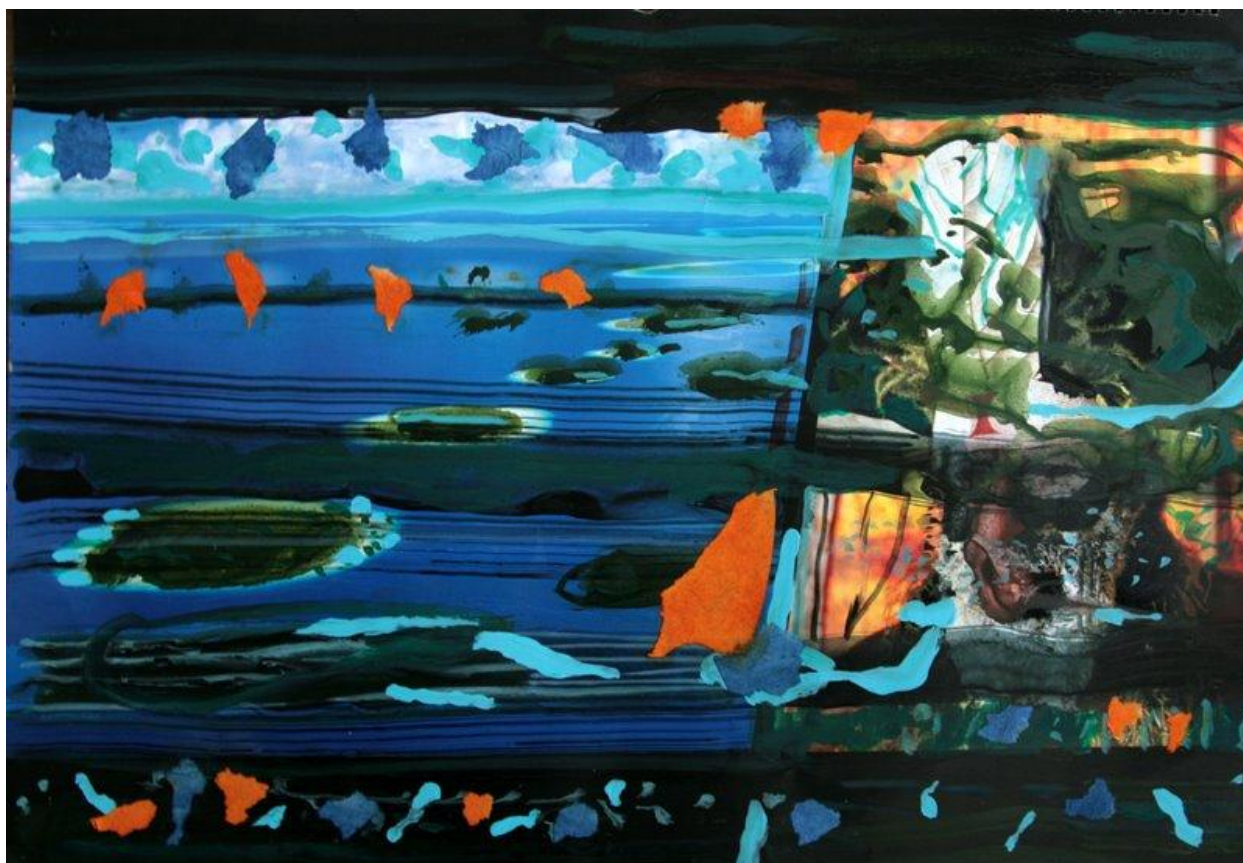
PAVEL ȘUȘARĂ¹

Format la intersecția unor realități divergente, a naturii fruste cu mesajele culturii, a ruralului cu urbanul, a arhaicului cu modernitatea și a obiectualității cu virtualul, Max Dumitraș a spart barierele, a împăcat contrariile și a remodelat limbajele. Toate reperele culturii tradiționale mai mult sau mai puțin localizate istoric și etnografic, dar și acelea ale arhaicității pur și simplu, în special cele ce țin de tehnică, de materiale și, pînă la un punct, chiar de lumea consacrată a formelor, cum ar fi lemnul, lutul, nuielele, cioplitul, modelatul, împletitul etc., se armonizează și intră într-o altă dimesiune prin coliziunea cu materiale, tehnici, medii și ideologii noi. Dacă aici amintim metalul, polimerii, formele industriale gata constituite, ceramica, porțelanul, mediile electronice, în special foto și video, sudura, asamblarea, polisarea, intervenția etc., avem deja enunțul unei alte realități artistice și un nou cadru pentru reconfigurarea formelor. Împăcînd contrariile și unificînd cronologiile, recontextualizînd istoria și incorporînd virtualul, Dumitraș se așază incontestabil în plin enciclopedism postmodern, acolo unde succesiunea se varsă în simultaneitate și unde memoria lasă tot mai mult loc percepției nemijlocite. Din această pricină parcursul artistic însuși este unul sintetic și globalizator, el integrînd firesc în sincronie toate reperele unei diacronii încețoșate.

Max Dumitraș este, rînd pe rînd, dar și simultan, pictor și sculptor, provocator și actor, fotograf, cercetător și curator. El manipulează, cu o maximă dexteritate, toate limbajele consacrate, construiește, prin absorbția textului în imagine, cărți halucinante, concepe și dezvoltă acțiuni, creează instalații, intervine în spații publice, folosește camera foto și video, adaptează cele mai vechi și banale materiale și tehnici la cele mai subtile provocări ale contemporaneității. Formele arhaice se convertesc subit în repere ale unei surprinzătoare avangarde, clasicismul se instalează confortabil în forme de lut sau în lemnul cioplit sumar, barocul se revarsă din împletitura de nuiele, romantismul se naște din coloratura afectivă a obiectelor, iar tipătul expresionist poate fi perceput, aproape la fiecare pas, solidar deopotrivă cu forma și cu tonul cromatic. Dar dincolo de această simultaneitate transistorică și postideologică, dincolo de generozitatea unei priviri ample și atotcuprinzătoare, Max Dumitraș are un parcurs personal și o succesiune a secvențelor în propriul său discurs cu totul spectaculoase și de o logică interioară infailibilă. Itinerariul său este unul al simplificării, al purificării treptate pînă la limita disoluției în eter. În acest sens, el reface cumva, la alt nivel expresiv și pe un alt vector moral, parcursul brîncușian al degravitaționalizării sculpturii, al

¹ Pavel Șușară, *Maxim Dumitraș (schiță de portret)*, în „România literară”, Anul 2006, nr. 29.

deposedării materiei de masă pînă la atingerea imponderabilității. Cel mai recent ciclu al lui Dumitraș, acela în care intră teme Adam și Eva, Treceeri, Pasărea, Arcul, Melcul, este, prin esențializarea maximă, prin disoluția materiei, prin substituția substanței cu lumina, prin negarea materialului și transformarea lui în conturul grafic al unui spațiu gol, în ipostaza perceptibilă a spațiului în sine, echivalentul păsării în văzduh a lui Constantin Brâncuși. Numai că în vreme ce Brâncuși desubstanțializează obiectul spre a-i păstra calitatea absolută și a-i afirma esența, suprimînd, în speță, morfologia particulară a păsării pentru a detașa axiomatic ideea de zbor, Max Dumitraș rupe orice legătură cu formele preexistente, suspendă orice posibil reper exterior și, printr-o acrobație surprinzătoare a enunțului plastic, remodelează neantul, face vizibil golul, conturează absența. Dacă sculptura lui Brâncuși recuperează esențialul materiei și repune în discuție natura tridimensionalului pornind de la nonfigurativismul Vechiului Testament, cele mai recente preocupări ale lui Max Dumitraș deposedează sculptura de propria sa corporalitate și o apropie de minimalismul absolut al expresiei Zen.

„Îmi propun ca sculptura să se detașeze de soclu, să plutească”

Interviu cu Maxim Dumitraș

Autor: Doina IOANID¹

Știu că nu prea vrei să vorbești despre tine și că te-am cam luat cu arcanul, dar spune-mi câte ceva despre cum ai gândit această expoziție. Regăsesc, de exemplu, lucrări din Muzeul de la Sîngeorz...

Cum spune și titlul, *Corespondență*, este o legătură între Muzeul Țăranului Român și Muzeul de Artă Comparată de la Sîngeorz. Această expoziție îi este, de altfel, dedicată lui Horia Bernea, care s-a ocupat mult de conceperea Muzeului Țăranului Român. Eu îmi extrag seva din aceste instalații care merg pînă la sculptură. De pildă, în aceste *Absențe încercuite*, cum le numesc eu, chiar plec de la un fragment din natură, căruia încerc să-i dau un nou sens. Instalațiile de aici sînt ready-made, cu obiecte care păstrează identitatea locului, obiecte pe care le recompun, dîndu-le un sens contemporan.

¹ **Doina Ioanid**, *Interviu cu Maxim Dumitraș*, în „Observator cultural”, 2012, septembrie, nr. 643.

Clopotele de oaie, prin multitudine și dimensiune, aranjate în formă de spirală, dau ideea eternității. Ar fi trebuit să încep cu clopotul cel mic din centru, dar pentru un efect vizual mai puternic, pentru dinamică, am schimbat sensul. Expoziția este una minimală, un fel de haiku sculptural.

Văd că ai lucrat nu numai cu obiecte aduse de la Sângeorz, ci și cu obiecte de la Muzeul Țăranului Român, de exemplu cu îmblăciile. Cît timp ai avut să lucrezi cu ele?

Am venit pentru documentare acum patru luni, mi-am gândit proiectul, am ales piesele și, de trei zile, lucrez la panotare, la relația dintre aceste obiecte, însă totul a fost gândit din start.

Unele instalații nu sînt făcute cu obiecte tradiționale.

Da, de exemplu, *Ieșirea din absență*. Este oarecum un personaj care a scăpat din încercuire și-și face de cap, arătând linia orizontului. Este o lucrare din lemn și metal.

Da, am observat că e ceva recurent în sculpturile tale. De exemplu, în *Sufletul lui Iov*, unde este tot o mixtură de lemn, metal, și culoare. Materiale distincte ajung să stea firesc într-un tot, în care cu greu mai distingi materialul de la care s-a pornit.

Eu iubesc mult culoarea. În ultima perioadă, lucrez chiar și pe granit cu culoare. De fapt, nu-i o noutate, grecii antici sau egiptenii foloseau culoarea. A fost ciclul *Iov*, după care am trecut la ciclurile *Veșmîntului*, la *Veriga*, iar acum am ajuns la aceste semne care încercuiesc o părticică din văzduh. De fapt, îmi propun ca sculptura să se detașeze de soclu, să plutească. Asta încerc prin aceste semne foarte simple.

Ești atent și ca sculptura să arunce umbră în jurul ei.

Da, este foarte important. Umbra îi dă o a treia dimensiune semnului simplu, minimal. Urmăresc foarte mult ca umbra să se proiecteze pe perete sau în spațiu.

Am observat că și în Franța, la Revest, când ai lucrat direct în stînca din sit, ai folosit albastrul acela pe care îl regăsim pe casele țărănești tradiționale. E ca și cum, pe lângă sculptura, dăltuirea propriu-zisă, ai fi făcut un decupaj cu culoarea. Cred că

albastrul participă intens și activ nu numai la sculptura în sine, ci și la integrarea ei în peisaj.

Acolo a fost un spațiu generos. Am vrut să cobor norii pe pământ. Este un albastru al cerului, un alb al norilor. Am o obsesie să fac sculpturi cu nori. Ideea e că, din copilărie, mi s-a părut că privitul norilor îți dă o mare putere de imaginație. Îmi imaginam personaje, bătlăii, stări. În Franța, am încercat să cobor norii pe pământ, să folosesc albastrul care apare din ce în ce mai pregnant în lucrările mele, chiar plecând de la albul și albastrul caselor din Transilvania.

Și *Privirea interioară*, lucrarea pe care ai făcut-o de curînd la Caransebeș, merge pe aceste culori. Albastrul pe marmură.

Da, e tot un fel de *Verigă*, dar o verigă-personaj, prin care acesta privește înăuntrul lui.

Combi-nația de alb cu albastru, plus striațiile discrete care dau impresia de alb interstițiar, te face să te gîndești la un desen, unul abia schițat, pe care nu-l lași totuși să acapareze ansamblul.

E important cum dozezi culoarea și volumul. E o știință a echilibrului pe care o caut mereu.

Am văzut stîncile de la Revest înainte și după. Întotdeauna am vrut să te întreb dacă vezi cumva prefigurată sculptura în momentul în care ai materialul. Ai o anume

intuire a formei, cînd te apropii de acel bloc de marmură sau granit, ai viziunea a ceea ce va fi acea stîncă? Sau totul vine pe măsură ce lucrezi?

De exemplu, pentru lucrarea de la Revest, mi-au trimis la început cîteva poze și m-am gîndit, am avut o idee, pe care am îmbunătățit-o pe parcurs, pe măsură ce înaintam cu sculptura. Și scriitorul începe de undeva cu o idee, iar apoi, cînd scrie, o modifică, o îmbunătățește.

În picturile tale trec formele sculpturale, o anume viziune a spațiului, după cum în sculptură apare culoarea. Este un soi de du-te-vino între pictura și sculptura ta.

Profesiunea mea e sculptura, dar mai nou, artistul vizual care are deschidere, recurge la tot felul de interferențe, de la muzică, foto, la culoare. Eu nu-mi pun probleme, fac ceea ce cred, ceea ce mi se potrivește. La culoare nu pot să renunț.

Vorbește-mi puțin despre Dosul Gîrciului. Ai făcut acolo multe ateliere, Forest Art, Land Art. Și, apropo, am văzut și *Instalația de uscat norii* pe care ai făcut-o, și *Piatra cinetică* a lui Nicolas Weil, pe care m-am și legănat puțin, iar cerul și mestecenii se vedeau cu totul altfel.

M-am reîntors după 20 de ani în spațiul ăla în care am copilărit și am pornit de la o mică pădurice de mesteceni. Am vrut să recuperez acel spațiu, să-mi recuperez copilăria, iar pe parcurs mi-a venit ideea unui sat artistic. Cum aveam 15 hectare, le-am donat artiștilor cîte un hectar, pe care fiecare și-a făcut un atelier de creație. Nu-i un spațiu cu cabane pentru distracție. Încercăm să facem un muzeu de Land Art.

Mi se pare interesant cum lemnul și piatra intră într-o combinație firească, bine integrată în peisaj.

Intenția noastră este de a nu ataca spațiul, de a folosi lutul, apa, mestecenii. Eu am început vreo zece lucrări din mesteceni, care vor dura vreo cincisprezece ani, mesteceni pe care îi dirijez în așa fel încât să fie o sculptură care se naște direct din pământ. Există o relație personală între mine și mesteacăn, în care ne creștem unul pe altul.

Există și o relație specială între artiști și oamenii locului, care vin să se uite sau să le dea o mână de ajutor artiștilor.

Da, lucrez cu ei. Mi-aduc aminte că am făcut o instalație cu fîn, Centaurul, la care m-au ajutat. Și apoi am văzut cum își ridicau clăile de fîn: își făceau propriile construcții sculpturale. În felul ăsta, refac dialogul cu ei și cu spațiul.

Ai fost astă-vară în Turcia, la Mersin, iar de curînd te-ai întors de la un alt simpozion de sculptură, din Rusia. Ce reacții ai avut, cum a fost privită sculptura ta?

Eu am mers pe un proiect mai puțin canonic, iar în acest sens am avut toată libertatea, și zic că a ieșit bine.

Autorii

ANDREI, MIRELA, originară din Lunca-Ilvei, jud. Bistrița-Năsăud; cercetător științific în cadrul Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române Cluj-Napoca; absolventă a Colegiului Național „George Coșbuc”, profil pedagogic, Năsăud ; absolventă a Facultății de Istorie și Filosofie Universitatea „Babeș –Bolyai” Cluj; examenul de licență susținut în sesiunea septembrie 1995 la Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj- Napoca ; doctorat cu frecvență la Catedra de Istorie Modernă, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, specializarea: Istorie Modernă, între anii 2000-2004; titlul tezei: *Vicariatul greco-catolic al Rodnei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, publicată la editura Argonaut, în anul 2006, din Cluj-Napoca; doctor în istorie din aprilie 2005; membră a Institutului de Istorie Ecclesiastică al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca; co-redactor în Colegiul de redacție a revistei Arhiva Someșană. Revistă de Istorie și Cultură, seria a III-a, vol. I – VII, 2002 – 2008.

BINDER, IRINA, locuiește în Brasov, a studiat Managementul la o Universitate din Germania, lucrează într-o companie multinațională și scrie din pasiune. A publicat o carte care se numește „Fluturi” (la Editura For You).

DĂRĂBAN, ALEXANDRU, licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia; masterat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca; autor al volumului *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Editura Charmides, Bistrița, 2009, și al mai multor articole publicate în diferite periodice.

IOANID, DOINA, scriitoare (poetă), membră în colegiul de redacție al *Observatorului cultural*.

PREDA, RADU, a făcut studii la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București (1991-1995), urmând apoi studii doctorale la Heidelberg, Paris și Roma. Titlul științific de doctor în teologie l-a obținut la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. În prezent, este cadru didactic la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, director fondator al Institutului Român de Studii Interortodoxe, Interconfesionale și Interreligioase (INTER). Este membru al Comitetului redacțional al revistei „Renașterea”, publicație oficială a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului. De asemenea, este membru în staff-ul Forumului European al Facultăților de Teologie Ortodoxă (Bruxelles).

PUIE (JARDA), VIRGINIA, născută în Sângeorz-Băi, școala primară și liceul în Sângeorz-Băi, licențiată a Facultății de Teologie Greco-Catolică (specializarea Asistență Socială) din cadrul Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, actulamente locuiește în Tihău, județul Sălaj.

ROMAN, IOSIF, (12.01.1829, Așeu, județul Bihor – 29.08.1908, Oradea), poet. A învățat la Beiuș. În 1848 termina Academia de drept din Oradea, după care, timp de un an, e funcționar în Ministerul Cultelor la Budapesta. Din 1866 este, în Bihor, ajutor de judecător și de pretor, pretor, subprefect. Fruntaș al vieții culturale din Oradea, este membru al "Societății de lectură" și în comitetul Astrei. La Congresul autonomist romano-catolic de la Budapesta (1869), el expune punctul de vedere al Bisericii Române Unite. A fost și director al domeniului episcopal din Beiuș.

SOHORCA, IUSTIN, născut în Sângeorz-Băi la 23 ianuarie 1881, fiul lui Silviu Sohorca și al Irinei născută Budurlean. Instruirea primară la școala primară din localitate, școală confesională organizată pe două clase la care era învățător Ștefan Utalea. După aceea a trecut pentru următoarele două clase la fosta școală trivială românească. De aici trece la Gimnaziul superior românesc din Năsăud. Între anii 1896-1899 studiază la Preparandia română greco-catolică din Gherla. Începând cu anul școlar 1899-1900 își începe activitatea de învățător la școala confesională greco-catolică din Sângeorz și pe care acea s-o practice 33 de ani, iar în perioada 1925-1932 îi fusese director. Și-a făcut stagiul militar în 1902-1903, iar din 1914 a fost mobilizat în armata austro-ungară. În data de 26 mai 1904 se căsătorește cu Cătălina Joja, localnică, neavând copii. Este autor a mai multor lucrări, rămase în manuscris, privitoare la istoria locală sângeorzană. A murit în 19 februarie 1966.

SOHORCA, SILVIU, născut în Sângeorz, la început capelan între anii 1876-1881, iar din 1881, după moartea preotului Simion Tanco, preia toate sarcinile parohiei până în anul 1882

ȘUȘARĂ, PAVEL, este un autor, critic și istoric de artă, poet și scriitor român, cercetător de istorie a artei al *Institutului de Istoria Artei* de pe lângă Academia Română. Specializat în istoria artei contemporane, Pavel Șușară este autorul unei monografii importante despre opera pictorului Corneliu Baba, dar și un poet având câteva volume de poezii publicate, pentru care a primit un premiu al Uniunii Scriitorilor din România în 1996. Din 1992, Pavel Șușară este autorul unei rubricii permanente de critică de artă al revistei *România literară*.

Cuprins

IN MEMORIAM

RADU PREDA, *Mitropolitul Bartolomeu*.....5

ESEU

IRINA BINDER, *Câinii latră, ursul trece*.....9

IDENTITATE

IOSIF ROMAN, *Băile de la St. Giorgiu*.....13

TRADIȚII

SILVIU SOHORCA, *Doine și hore populare*.....21

IUSTIN SOHORCA, *Datini și obiceiuri din Sângeorz-Băi*.....23

BISERICĂ ȘI SOCIETATE

MIRELA ANDREI, *Consistoriul și sinodul vicarial*.....31

ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Atitudinea confrăților ortodocși față de ieromonahul Ioachim Bâznog*.....35

HOLOCAUSTUL COMUNIST

VIRGINIA PUIE (JARDA), *Comunitatea greco-catolică din Sângeorz-Băi în perioada comunistă*.....47

ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Începutul organizării comuniștilor în Sângeorz-Băi*.....53

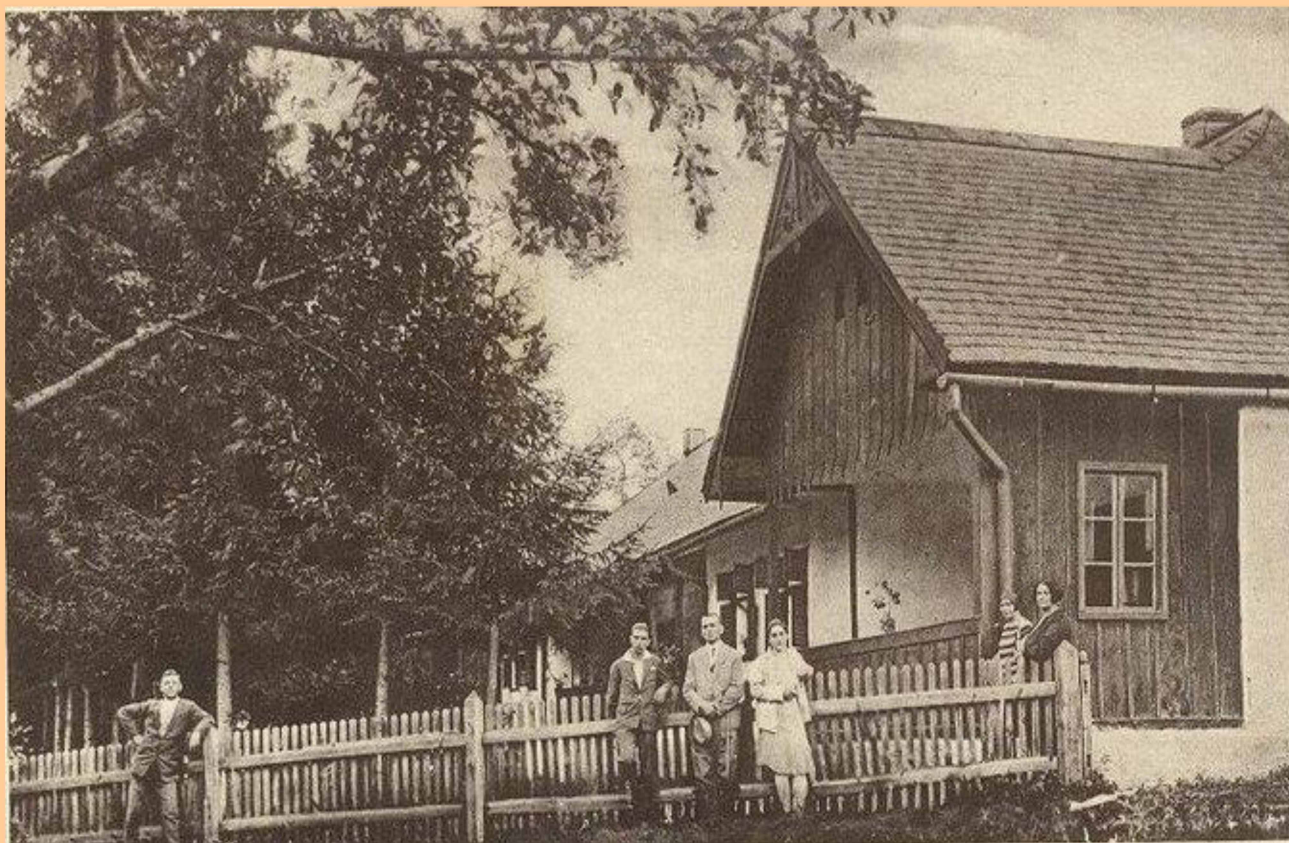
DESTINE ÎMPLINITE

PAVEL ȘUȘARĂ, *Maxim Dumitraș (schiță pentru un portret)*.....61

DOINA IOANID, *Interviu cu Maxim Dumitraș*.....63

AUTORII.....69

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229